

Tisdagen den 20 Maj 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Föredrogos och biföllos Stats-Utskottets den 19 dennes bordlagda memorial:

N:o 105, med förslag till de sista afdelningarne af det nya reglementet för Riksgälds-kontoret;

N:o 106, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgälds-kontoret;

N:o 107, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om eftergift af statens på leveranskontrakt grundade fordringsanspråk mot C. A. Svinhufvud samt hans löftesmän C. B. Fitinghoff och A. Hoffman; samt

N:o 108, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 104, angående Kongl. Maj:ts proposition om anvisande af medel till inlösen för statens räkning af Kongl. svenska aktiebolaget för jernväg mellan Köping och Hult tillhöriga jernbanan från Örebro öfver Arboga till Köping.

Efter föredragning af sammansatta Stats- och Banko-Utskottets den 19 dennes bordlagda memorial N:o 6, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Utskottets utlåtande N:o 4, rörande väckt fråga om slutbetalning af Riksgälds-kontorets återstående skuld till Riksbanken för lån till 1808 och 1809 årens krigskostnader, blef den föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att, enligt träffad öfverenskommelse med Andra Kammarens Talman, omröstningar jem-

likt 65 § Riksdags-ordningen komme att anställas vid början af Kamrarnes sammanträden i morgon.

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Lag-Utskottets den 19 dennes bordlagda utlåtanden;

N:o 50, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden rörande skyldigheten att bygga och underhålla vägar och broar, så ock om upphäfvande af 3 § i 25 kap. Byggningsabalken;

N:o 51, i anledning af väckt motion, åsyftande rättighet för församlingarne att använda kyrkomedel äfven till folkskolornas behöf;

N:o 52, i anledning af väckt motion om antagande af ny dikningslag; samt

N:o 53, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af Utskottets utlåtande N:o 24, rörande väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att delta i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelset.

Sedan Kammaren den 22 sistlidne Mars beslutit, att med behandlingen af Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 3, angående aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förbättring af rikets anstalter för sinnessjukas vård, skulle anstå, intill dess Riksdagen fattat beslut öfver Stats-Utskottets blifvande utlåtande i anledning af en inom Andra Kammaren i samma ämne väckt motion; blef först berörda betänkande nu föredraget; och tillkännagaf undertecknad, att båda Kamrarne bifallit Stats-Utskottets i utlåtandet N:o 88 gjorda hemställan, "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta uppgöra en fullständig plan för ett tillfredsställande ordnande af hospitalsvården i riket samt till nästa Riksdag göra den framställning i ämnet, hvartill omständigheterna må finnas föranleda".

Härefter anmälde sig och yttrade:

Herr Sundell: Jag ber blott att få säga, att, med anledning af det beslut vi i går fattade rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 88, någon vidare åtgärd i anledning af Herr Widéns motion icke torde erfordras.

Friherre Sprengtporten: Jag instämmer i den åsigt som uttals af den föregående talaren och hemställer därför att betänkandet måtte läggas till handlingarne.

Öfverläggningen förklarades slutad och det föredragna betänkandet lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo Bevillings-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda betänkande N:o 11, angående stämpelpappersafgiften.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr Bennich: Då i grundlagen stadgadt är att karta sigillata-förordningen skall vara gällande tills den blir upphäfd, och då ej något förslag om ändring deri nu blifvit framställt, hemställer jag att Kammaren måtte besluta, att punkten ej erfordrar annan åtgärd än att läggas till handlingarne.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 6 och 7 dennes bordlagda utlåtande N:o 10, angående väckt fråga om rättighet för församlingarne i Lunds stift och Halland att, under vissa vilkor, förfoga öfver den till klockare nu utgående helgonskyld.

Herr von Sydow: Frågan om helgonskylden i Skåne tyckes vara en af de frågor, som ej kunna falla; den har varit föremål för motion vid riksdagarne flere gånger, och öfverläggningar hafva egt rum i båda Kamrarne, utan att dock leda till något resultat. Sista riksdagen berodde detta derpå att frågan kom så sent före, att det ej var någon tid öfrig till sammanjemkning af Kamrarnes olika beslut. Anledningen hvarför denna fråga så ofta återkommer torde vara det missförhållande, som eger rum och består deruti att helgonskylden uti olika församlingar utgår för olika ändamål. Förhållandet är, såsom synes af betänkandet, att denna afgift ursprungligen var afsedd för kyrko-betjeningens aflöning och barnens undervisning, men att på 1820-talet blef påbudet att eftergiften från en del församlingar skulle användas till skolorna i stiftets städer. Detta väckte dock missnöje, som för-anledde Rikets Ständer vid en sednare riksdag att anslå ett kon-tant belopp till dessa skolor mot det att de församlingar, från hvilka helgonskyld förut för detta ändamål utgjorts, skulle få sjelfva dispo-nera densamma; hvaremot församlingen, som ursprungligen utgjort helgonskylden till klockarne, ej finge någon sådan dispositionsrätt. Härigenom har inträffat, att några församlingar få använda helgon-skylden uteslutande för folkskolan och i samma mån fått sina utgif-ter derför minskade, under det i andra helgonskylden utgår endast till klockarnes aflöning. Missförhållandet häruti träder ännu klarare i dagen om två församlingar, som tillhöra nyssnämnde två olika kate-gorier, äro förenade till ett pastorat; ty i sådant fall får den ena

församlingen i det närmaste ensam aflöna den gemensamma klockaren; medan den andra kan använda den till klockarelön ursprungligen anslagna afgiften för andra ändamål. Dessa förhållanden hafva föranledt det missnöje, som gifvit sig luft i de år efter annat väckta motionerna. Kammarens Utskott har ansett att någonting borde göras och har därför föreslagit en skrivelse till Kongl. Maj:t, men denna skrivelse är ej lika med den skrivelse Andra Kammaren beslutit och hvilken går ut på att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, om och i hvilken mån det må kunna medgifvas församlingarne i Lunds stift och Halland rättighet att sjelfva förfoga öfver den helgonskyld, som till klockare af församlingarne utgår, med vilkor dock. att denna afgift skall användas för det med densamma ursprungligen afsedda ändamål: kyrkotjenstens uppehållande och barnens undervisning; äfvensom att Kongl. Maj:t måtte i nåder tillse, om och huruvida i de församlingar, der ett sådant förfogande öfver helgonskylden kunde komma att föranleda minskning i klockarens lön, pastoratet i sin helhet må kunna tillförbindas att efter samma grund emellan församlingarne, hvarefter helgonskylden från början utgått, ersätta denna förlust till de klockare, hvilka redan erhållit fullmakt å tjensten vid den tid, då nådigt beslut i fråga om dispositionsrätten öfver helgonskylden på nu föreslagna sätt kan komma att träda i verksamhet. Häråf inhentas. att, enligt Andra Kammarens beslut, det af mig omnämnda missförhållande skulle genast upphävas, utan att klockarens rätt derigenom förnärmades, och församlingarne komma med afseende å helgonskylden att inträda alla i samma rätt. då deremot, enligt den af Första Kammarens Utskott föreslagna skrivelse, en sådan förändring först skulle inträda efter de nuvarande klockarnes afgång. För min del skulle jag föredraga den lydelse för den underdåniga skrifvelsen, som Andra Kammaren antagit, ty jag befarar att, om första Kammarens Utskotts skrivelse antages, kommer missförhållandet ej att blifva häfdt utan får fortfara, såsom det nu i många år gått, ända till dess alla församlingar i Skåne blifvit försedda med nya klockare, hvilket torde dröja länge nog. Jag vågar därför anhålla, att Första Kammaren, med afslag å hvad dess Utskott tillstyrkt, måtte biträda det beslut Andra Kammaren redan fattat.

Grefve Hamilton, Henning: Frågan om helgonskylden har så ofta varit föremål för Riksdagens pröfning, att jag icke skall besvara Kammaren med att ingå i någon utförlig beskrifning af det missförhållande, som med afseende derå egt rum, utan omedelbart öfvergå till frågan hvarför Tillfälliga Utskottet ansett sig icke böra tillstyrka Första Kammaren att biträda Medkammarens beslut. Detta beslut innehöll tvänne bestämmelser, i hvilka Utskottet föreställde sig att Första Kammaren icke skulle vilja deltaga. Den ena afser rubbning i det sätt, hvarpå helgonskylden utgår till klockare, som redan hafva fullmakt på sin tjenst. Det är visserligen sant, att Andra Kammaren förutsett att en sådan rubbning kunde föranleda minskning i klockarnes lön, och därför beslutit att sådana fall skulle underställas Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, men detta är endast i

särskilda fall. Som regel har Andra Kammaren uppställt, att klockare, som har fullmakt å tjensten, skulle kunna nödgas att mottaga lönen på annat sätt än fullmakten innehöll. Den andra omständigheten är, att, enligt Andra Kammarens förslag, Riksdagen skulle göra en framställning om huru förhållandet mellan två socknar, som hafva gemensam klockare, skulle regleras i afseende å klockarens aflöning. Det finnes emellertid särskilda författningar, som bestämma församlingarnes skyldighet i afseende å bidragen till klockares aflöning. 1872 års Riksdag aflät visserligen en skrivelse till Kongl. Maj:t med framställning i syfte att åt församlingarne skulle öfverlemnas rätt att sjelfva bestämma klockares aflöning; men detta ärende utgör föremål för Kongl. Maj:ts nädiga pröfning och, enligt hvad i Utskottets betänkande finnes omförmäldt, har Kammar-kollegium, hvilket fått sig ålagdt att, efter vederbörandes hörande, afgifva underdånigt utlåtande, redan fått emottaga yttranden i frågan från åtskilliga länsstyrelser. När en sådan reglering kommer att försiggå, är det klart att församlingarne komma att, hvar och en efter de grunder författningen bestämmer, deltaga i klockares aflöning, men det kan ej vara rätt att Riksdagen på förhand uttalar sig huru en sak skall regleras, som redan utgör föremål för nädig pröfning och hvilken Kongl. Maj:t under tiden på grund af besvär i särskilda fall kan afgöra efter omständigheterna. Det är i dessa båda punkter som Första Kammarens Utskott ansett sig böra afvika från Andra Kammarens beslut, och vågar jag hemställa om bifall till hvad Tillfälliga Utskottet här föreslagit.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de gjorda yrkandena å dels bifall till det förevarande utlåtandet och dels afslag derå samt antagande af Andra Kammarens i ämnet fattade beslut; framställdes proposition på bifall till utlåtandet och besvarades med ja.

Föredrogs änyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 6 och 7 dennes bordlagda utlåtande N:o 11, angående väckt fråga om åtgärdes vidtagande för bevakande af statens rätt och fördel i afseende på de egendomar i Norrbottens län, som för närvarande innehafvas af engelska bolaget "The new Gellivara Company Limited".

Herr Faxe: Såsom Kammarens ledamöter behagade inhemta af min reservation, har jag visserligen instämt i det slut, hvartill Utskottet kommit, men skilt mig i fråga om motiven. Förhållandet är nemligen det, att redan vid 1860 års riksdag afläts en skrivelse i samma ämne till Kongl. Maj:t. Deröfver hördes Kammar-kollegium och Skogskomitén, och efter hvad de sammanstående antogo, var det tre klasser af egendom tillhörande Gellivaraverken, hvarom skulle vara fråga, nemligen: dels Melderereutska och Hermelinska odlingsdistrikten, dels Korpfors och Rensundsfors jernverksanläggningar med dertill anslagna skogar, dels ock Avafors masugn och Hvitåfors bruks

koldistriktets skog. Myndigheterna utgingo från den åsigt, att då innehafvarne antingen underlåtit att drifva de bruk och masugnar, för hvilka de fått sig skogsmarker anvisade, eller ock under en längre följd af år icke fullgjort hvad som blifvit föreskrifvet angående nybyggens uppodling och bebyggande, så hade de förverkat sin rätt till dessa skogsmarker. När ärendet 1872 förekom hos Kongl. Maj:t till afgörande, förklarade Kongl. Maj:t, att pröfning af privilegiiifrågan icke borde omedelbart hos Kongl. Maj:t ega rum, men att kollegiets och komitéens hemställanden och förslag skulle tagas i öfvervägande vid de i orterna förefallande afvittringar och kronans ombud då hade att bevaka kronans rätt. Vidare är i ärendet upplyst, att innehafvaren af Gellivaraverken under 1860-talet, "the Gellivara Company limited", fått fasta på dessa egendomar, samt att egendomarne numera öfvergått till Bankiren Giles Loder, hvilken derå ock vunnit lagfart.

Andra Kammarens Tillfälliga Utskott har nu förklaradt, att frågan, huruvida dessa skogsmarker må anses förverkade på den grund att innehafvarne icke fullgjort hvad som är stadgadt angående bruksdrift, synes tvifvelaktig, men att deremot kronan torde kunna grunda anspråk om återvinning på försummelsen att anlägga och uppodla nybyggen. Vidare har Utskottet ansett den meddelade fastan och lagfarten icke utgöra hinder för återvinning. Angående dessa frågor tror jag dock att Riksdagen icke bör uttala sig, och det är derföre jag ej kunnat godkänna Utskottets motivering, men jag tror att Riksdagen ändock har tillräckliga skäl för en underdånig skrifvelse i den omständighet att, enligt hvad upplyst blifvit, det ännu dröjer länge innan någon afvittring i lappmarken kommer till stånd, och således en pröfning af frågan, i den ordning Utskottet ansett lämplig, skulle kunna alltför länge låta vänta på sig. Denna omständighet utgör det skäl, hvarför jag anser Riksdagen böra hos Kongl. Maj:t anhålla, det han ville omedelbart och genast verkställa en sådan undersökning af ärendet som blifvit ifrågasatt.

Herr Nordström: Då man uppmärksamt genomläser Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande, hvars antagande denna Kammares Tillfälliga Utskott tillstyrkt, finner man det vara affattadt i så moderata ordalag och lemna så fullt rum åt pröfning af alla omständigheter, så väl de rättsliga som de ekonomiska, att det synes mig, att icke några betänkligheter kunna finnas mot att öfversända denna skrifvelse till Kongl. Maj:t, som då lärer vidtaga de åtgärder, hvilka han kan finna lämpliga för att inhemta upplysningar öfver Gellivaraverkens nu varande tillstånd och förvaltning, samt fortfarande rätt att åtnjuta desamma tilldelade förmåner, äfvensom taga i öfvervägande, om ytterligare åtgärder påkallas för att bevaka det allmännas rätt. Man kan icke, synes det mig, mera hofsamt yttra sig i en fråga, hvilken obestriddligen har många sidor att öfverväga, än som Andra Kammarens Tillfälliga Utskott i sitt särdeles omsorgsfullt affattade betänkande gjort. Jag får således yrka, att Utskottets hemställan måtte bifallas.

Öfverläggningen förklarades slutad och utlåtandet bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda memorial N:o 89, angående ett Höganäs stenkolsverk beviljadt och från Statskontoret utbetaldt statsbidrag.

Föredrogs ånyo och bifölls Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda utlåtande N:o 3, i anledning af fullmäktiges i Banken och Riksgälds-kontoret framställningar i fråga om förberedande undersökningar rörande Kongl. hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen, äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontorets förläggande till samma holme.

Föredrogs ånyo och bifölls Bevillnings-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda memorial N:o 12, i anledning af återremiss af 3:dje och 4:de punkterna i Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8, angående kurhusafgiftens upphörande och densammas ersättande med en personlig sjukvårdsafgift.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda betänkande N:o 13, angående åtskilliga ännu oafgjorda frågor rörande tullbevillningen.

1:sta punkten.

Lades till handlingarne.

2:dra och 3:dje punkterna.

Biföllos.

unkten.

Herr Rydqvist: Jag har för min del ingenting att erinra mot ifrågavarande förslag, men jag anser mig pligtig att fästa uppmärksamhet på den besynnerliga inkonsequens, hvartill Bevillnings-Utskottet här gjort sig skyldigt. Då för någon tid sedan fråga var om försändning af bränvin inom landet, hade Utskottet föreslagit, att bränvinet skulle åtföljas af tillverkarens eller försäljarens på "tro och heder" afgifna bevis, att bränvinet icke blifvit i riket olöfogen infördt. Jag påyrkade då, att beviset skulle utfärdas "under edlig förpligtelse", och betänkandet återremitterades äfven, men Utskottet ansåg det vara för mycket begärdt, att beviset skulle utfärdas under edlig förpligtelse. Här åter, då fråga är om att en fabrikant skall få restitution, anses en försäkran under edlig förpligtelse behöflig. Mot detta villkor har jag, som sagdt, intet att invända, men att i två så lika fall fordra olika slags bevis, synes mig vara mycket in-

konsekvent. Och det är detta jag velat hafva till protokollet anmärkt.

Grefve Mörner, Carl Göran: Såvidt jag kan se, innehåller detta moment åtskilligt, som är utförbart och som kommer att för-
anleda till osanna intyg. Det lärer väl knappast finnas någon, som kan följa en fabrikanths alla åtgärder så, att han kan bestyrka en sådan försäkran som här omtalas. Men allt är väl, blott man får göra många undantag och öppna porten för alla möjliga underslef.

Herr Bennich: Det besynnerliga, som den förste talaren fann i Utskottets förslag, tror jag låter lätt förklara sig deraf, att det förslag, som här föreligger, icke är något annat än ett bibehållande af gamla tulltaxeunderrättelsernas föreskrifter, i hvilka man endast inskjutit en hänvisning för de nya artiklar, för hvilka restitution blifvit medgifven. Hvad beträffar det af samme talare omnämnda bevis vid försändning af bränvin, för hvilket Utskottet föreslagit en ny form, så afsågs dermed ett nytt stadgande i en annan författning. Att Utskottet icke här förändrat hvad sedan lång tid tillbaka varit föreskrifvet angående villkoren för tullrestitution, kommer sig deraf, att Utskottet icke ansåg sig böra föreslå en vidsträcktare förändring än som af de nya förekommande artiklarne föränledes. Hvad som är besynnerligt är, att den ärade talaren, som var så missnöjd med uttrycket "på tro och heder", nu också är missnöjd då detta uttryck ej användes.

Med anledning af den siste talarens anmärkning ber jag få påpeka, att detta moment icke föreskrifver, att vittnena skola vara närvarande vid fabrikationen, utan endast intyga, att fabrikanten skrifvit sitt namn under försäkran, och det måtte de väl vara i tillfälle att göra, utan att ständigt uppehålla sig vid fabriken. Afven denna föreskrift är icke ny, utan har häfd för sig och bör således afven af den ärade talaren kunna godkännas.

Grefve Mörner: Om meningen vore den af den siste talaren angifna, så skulle efter vanligt språkbruk ej orden "bestyrkta försäkran" användts, utan "bevittnade försäkran", ty om två personer "bestyrka" ett intyg, så är det ej namnteckningens riktighet, utan intygets innehåll som de bekräfta. Jag skulle anhålla, att någon af Herrar akademici ville yttra sig i frågan.

Herr Rydqvist: Med anledning af Herr Bennichs yttrande torde jag få erinra, att jag så mycket mindre opponerat mig mot att intyget skulle afges under edsförpligtelse, som jag i mitt första anförande bestämdt förklarat att jag mot ett sådant villkor icke hade något att invända. Min anmärkning gällde endast inkonsekvensen, och att Utskottet gjort sig skyldigt till en inkonsekvens, kan väl ej bestridas.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Föredrogs ånyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda utlåtande N:o 3, i anledning af väckt förslag om införande i gällande lag för enskilda banker af en föreskrift rörande sedelstockens beräkning.

Herr Nordström: Det går genom hela detta betänkande en ton, som likasom ville antyda, att Utskottet ej rätt kunnat fatta hvad motionären egentligen velat säga och lägga till grund för sitt förslag. Sådant kan i allmänhet verkligen hända; men i synnerhet händer det, när man ej *vill* fatta hvad som åsyftas. Motionen är ock i själfva verket skrifven med mycken återhållsamhet; den har mera sett på det åsyftade målet, än på de äfven dessutom väl bekanta anledningarne dertill. Men, enär det nu visar sig vara nödigt att närmare framhålla äfven dessa, så torde några meddelanden i sådant afseende tillåtas.

Af de vid nästförlidne November månads utgång afgifna bank-rapporter inhemtas, att *de enskilda sedelbankernas inneliggande riksmyntskassa upptogs till högre belopp, än Riksbankens hela utelöpande sedelstock vid samma tid*; den förra upptogs till 35,168,178; den sednare utgjorde 32,744,404 R:dr R:mt. I detta sednare belopp ingingo äfven alla sedlar på *en* riksdaler, uppgående till omkring 7,000,000 R:dr; och som högst sannolikt är, att dessa till vida större delen voro spridda i allmänhetens händer, torde man på denna grund kunna afräkna 5 millioner, och vidare såsom i kassorna inneliggande 2 millioner. Af sedlar på högre valörer kunna derjemte väl minst $\frac{1}{20}$:del af enskilda sedelbankernas sedlar, eller omkring 3 millioner, antagas cirkulera i allmänhetens händer; hvadan, om dessa $5 + 2 + 3 = 10$ millioner afräknas från Riksbankens ofvannämnda sedelstock, 22,744,404 R:dr återstå såsom det högsta belopp af *riksbanksnedlar*, som nämnda dag, den 30 November, rimligtvis kunde ligga inne hos de enskilda sedelbankerna och dessas vaxlingsombud, ehuru dessa banker likväl då uppgåfvos hafva en inneliggande riksmyntskassa af mer än 35 millioner. Förhållandet synes vara oförklarligt, om det vore sannt. Det torde dock på ett sätt kunna förklaras, vid uppmärksam läsning af de i tryck utkomna sednaste berättelserna om bankinrättningarnes ställning för särskilda tider.

Sålunda finner man af den med Post- och Inrikes-tidningar i tryck utdelade rapporten om ställningen den 28 nästförlidna Februari, att, till exempel, Skandinaviska Kredit-aktiebolaget i Stockholm denna dag hade:

på upp- och afskrifningsräkning innestående	R:dr 13,717,235,
utelöpande postremissvexlar	„ 1,230,125,

R:dr 14,947,360;

ett belopp, som vid anfordran skulle utbetalas. För att möta detta högst betydande utgiftsbelopp, uppgifves bankens tillgångar hafva varit:	
på löpande räkning i Riksbanken	R:dr 200,000,
i hufvud- och afdelningskontoren, riksmyntskassa	„ 173,713,
sedlar utgifna af enskilda banker	„ 118,701,

R:dr 492,414;
hvaraf

hvaraf skulle följa, att kassan utgjorde $3\frac{1}{2}$ procent af de vid anfordran betalbara förbindelserna. Denna företeelse i bankrörelsevåg vore underbar, så vida ej Skandinaviska banken samtidigt innehaff vexlingsmedel för 13 enskilda sedelbanker till belopp af R:dr 6.296,158. Också är det en märkvärdig företeelse, att, enligt hvad af berättelserna kan inhemtas, vid kvartalsperiodernas utgång, då kassorna i enskilda bankerna skola granskas, Riksbanken mycket strängt anlitas. Sålunda uttogos omkring den 31 sistlidne December på inestående behållningar å räkningar i Riksbanken öfver 4 millioner R:dr; men när sagda räkningsdag var förbi, inflöto genast åter på samma räkningar i Riksbanken omkring 3 millioner. Att siffrorna i kvartalsrapporterna icke med visshet uttrycka de enskilda bankernas sedelrörelse kan således här af slutas, och hemställes för öfrigt till härvarande ledamot af Skandinaviska kreditbolagets styrelse och tillika nu ledamot af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet, huruvida icke det nyss uppgifna öfverensstämmer med rätta förhållandet.

Men huru förfara nu i detta hänseende enskilda bankerna? Man kan tänka sig det sålunda: en enskild sedelbank aftalar med t. ex. ett kreditbolag om ombesörjande af den förras sedelinvexling i Stockholm. Hvad *en* bank härutinnan kan göra, kunna *många* göra, till fördel särskildt för bolaget. Aftalet innehåller, att den förra skall hos det sednare insätta de för invexlingen afsedda medel på *upp- och afskrifningsräkning* mot erhållande af ränta till 1 å 2 procent pro anno. Af dessa medel aftagas för invexlingen t. ex. 50,000 R:dr, som således utgöra den egentliga vexlingskassan, och när de åtgått, öfverflyttas för ändamålet ytterligare t. ex. samma belopp. Men alla de medel, som af enskilda bankerna enligt aftal insändas, användas för öfrigt i kreditbolagets *utlåningsrörelse*. Båda parterna vinna derpå: den enskilda sedelbanken, genom räntan på upp- och afskrifningsräkningens behållningar samt den på dessa grundade sedelemmission; kreditbolaget, genom den från utlåningsrörelsen inflytande högre räntan; men huruvida ett sådant förfarande må vara nyttigt för den enskilda banksedelstockens säkerhet, är en annan fråga. Att för öfrigt sagda aftal väl kan begagnas såsom medel för spridning af en privatbanks sedlar, utan full motsvarighet i de garantifonder, på hvilka sedelemmissionen enligt lag får grundas, behöfver här ej särskildt nämnas, då ofvanuppgifna sedelstocksförhållanden derom lemna så klara bevis.

Synnerligen uppmärksamhet värdt är ock till sitt innehåll det intyg, som af kronans ombud vid kvartalsinventeringarne nu plägar utfärdas. Tillförene lydte det sålunda:

Kassabewis.

Sedan N. N:s banks egen kassa blifvit denna dag i behörig ordning inventerad och riktig befunnen, företogs samtidigt uppräknande af de främmande bankers vexlingskassor, hvilka af N. N:s bank innehafvas i egenskap af vexlingsombud, och befanns härvid N. N:s Enskilda banks egen vexlingskassa innehålla R:mt — — — R:dr — — öre uti rikets mynt och Riksbankens sedlar, hvilket härmed intygas.
den 31 December 1868.

Namn.

Kronans ombud vid N. N:s bank.

Numera lyder det sålunda:

Attest.

Vid företagen kvartalsinventering utgjorde, enligt N. N:s banks mig förevisade bok, N. N:s Enskilda banks tillgodohafvande denna dag R:mt — — — R:dr — — öre, betygar.

den 31 September 1872.

Namn.

Kronans ombud vid N. N:s bank.

I det sednare intyget omtalas ej engång någon *vexlingskassa*, ehuru tillvaron och beloppet af en sådan dock särskildt borde uppgifvas, för att den enskilda bankens totala sedelemission må kunna kontrolleras. Hvilken auktoritet som utfärdat formuläret till det förra intyget, och hvilken godkänt och fastställt det sednare, är mig obekant; men af största vikt vore att känna det, när det är otänkbart, att kronans ombud efter eget behag finge dressera innehållet. Förmodligen är det i Finans-departementet, som upplysning härom borde sökas.

Nu gick motionen ut uppå, att en föreskrift i lagen om enskilda sedelutgifvande banker måtte införas derom, att såsom enskild banks utelöpande sedelstock skulle beräknas ej allenast alla de sedlar, som af dess hufvud- och afdelningskontor blifvit omedelbart i cirkulation försatta. utan ock de belopp, som till bankens speciellt antagna *vexlingsombud* blifvit öfverlemnade, äfven om de ännu ej hunnit af dessa ombud i cirkulation försättas. Utskottet har deremot hemställt, att motionen ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda. För min del har jag alltid uppträdt såsom försvarare af det enskilda sedelbankssystemet, under förutsättning, att garantierna för sedelemissionen vore solida, fasta och strängt kontrollerade. Att i nu gällande lag derom åtskilligt icke vore väl beräknadt och ändamålsenligt har jag dock likaledes alltid påstått; men att sådana extravaganser, som de ofvan tecknade, skulle få oanmärkt passera, har jag icke hittills kunnat föreställa mig. Jag finner emellertid nu, att frågan äfven för tillfället är dömd att falla för de obotfärdigas förhinder, och låter derfor dervid bero till nästa riksdag.

Herr Wallenberg. Jag är icke i tillfälle att kontrollera de siffror, som blifvit uppgifna af den siste ärade talaren, och äfven om jag kunde det, skulle jag icke nu ingå i en sådan granskning, när det icke är nödvändigt för att uttala en åsigt om det som motionen innehåller. Jag ber nu endast få, med anledning af hvad som förekommer i motionen och betänkandet, yttra några ord, på det att icke mitt stillatigande må tolkas såsom ett godkännande af förhållanden, som böra ändras.

Motionen innehåller en tydlig önskan, att uti lagstiftningen för de *enskilda bankerna* måtte intagas en föreskrift af innehåll: "att såsom enskild banks utelöpande sedelstock skola anses och beräknas, icke allenast alla de banksedlar, som af samma banks hufvud- och afdelningskontor blifvit omedelbart i omlopp försatta, utan ock de banksedlar, som till bankens, speciellt för sedelspridning, antagna *vexlingsombud* blifvit öfverlemnade, äfven om dessa banksedlar ej

ännu hunnit af ombuden i omlopp försättas“. Efter min uppfattning af gällande lagstiftning är det förfaringssätt motionären påpekat ingalunda tillåtet. Om lagen icke tillämpas, är en annan sak, men säkert är, att när författningen antogs, tänkte sig ingen att någon bankstyrelse skulle kunna i andra händer lägga en hel eller half million riksdaler i egna banksedlar för hvad ändamål det vara må, utan att desamma skulle såsom utelöpande anses. Detta är icke blott banklagstiftningens anda, utan äfven dess klara och tydliga ordalydelse.

Den ärade motionären har citerat åtskilliga siffror som, såvidt jag rätt uppfattat, skulle visa att *Skandinaviska Kredit-aktiebolaget* icke kunde anses klanderfritt hafva förfarit i denna fråga. Men jag, som mycket väl känner denna penningeinstitutions sanktionerade bolagsordning, ty jag var med om att utarbeta densamma, är öfvertygad om, att Kredit-bolaget eger full rätt och befogenhet att drifva all slags penningrörelse. Det kan vara, om styrelsen behagar, en *credit mobilier*; det kan, om så behagas, fungera såsom bank, ja, till och med utgifva egna obligationer, såsom hypotekskassorna bruka. Det finnes således ingenting som hindrar dess befogenhet att åtaga sig sedelspridning för en sedelutgivande bank. En annan sak är, huruvida det kan anses lämpligt att en enskild bank bortarrederar sin obegagnade sedelutgifts rätt? Det vore emellertid högst beklagligt om ett sådant undantagsfall skulle föranleda en lagstiftning för de enskilda bankerna af den beskaffenhet, att de nya bestämmelserna hämmade den legitima bankrörelsen uti dess gagnande verksamhet.

Med anledning af Utskottets betänkande vågar jag påstå, att Utskottet icke besvarat motionen annat än på ett mycket undvikande sätt. Utskottet har icke upplyst att det missförhållande, motionären påpekat, kunde genom nu gällande banklagstiftnings tillämpning afhjelpas, utan Utskottet har derom yttrat rakt ingenting och haft sig intet bekant. Nå, man vet icke mer än man vill veta — men sedermera har Utskottet, för sitt afstyrkande, begagnat en motivering, som skulle kunna passa till en underdånig skrifvelse med begäran om en revision af hela banklagstiftningen, hvarom ingen motion nu blifvit väckt. Jag tycker att för den händelse man afser en sådan revision, man då klart och tydligt bör derom hafva framställt förslag, hvaruti man öppet skulle angifva sina anmärkningar, så att de kunde här blifva diskuterade. Om så icke sker, löper man fara att banklagstiftningen blir ensidigt ändrad och att det nya blir sämre än det gamla. Jag bestrider icke att banklagstiftningen kan förbättras, men fråga derom bör i vanlig ordning väckas och icke bringas å bane på sätt som här synes hafva varit afsigten. Om något i den vägen skall göras, så bör det ske snart, emedan flertalet af de enskilda bankernas oktrojer inom några år skola förnyas. Personer finnas, som föreställa sig att de enskilda bankerna kunna ersättas medelst bankrättningar utan sedelutgifts rätt och utan solidarisk ansvarighet, men jag är öfvertygad att det experimentet kan komma att ådraga allmänna rörelsen ganska känbara oppoffringar, och att om dylikt försökes i stor skala, det är föga troligt att det kommer att ega bestånd. Emellertid är alltid bäst att ingenting lemnas

sväfvande och det vore derföre önskvärdt att, när man tager ihop med banklagstiftningen, man då jemväl uppgjorde förslag till lag för sådana bankinrättningar, som icke utgifva egna banksedlar och hvars delegares ansvarighet är begränsad till det belopp en hvar tecknat. Vid 1863 års riksdag godkändes två lagförslag, det ena för *solidariska bankbolag med rätt att utgifva egna banksedlar*, det andra för *icke solidariska bankbolag utan rätt att utgifva egna banksedlar*. Det sistnämnda förslaget blef icke sanktioneradt, emedan dåvarande regeringen ansåg föga sannolikt att sådana bolag skulle uppkomma och att, ifall de bildades, de då kunde anses höra under lagen om aktiebolag. Till följd häraf kan en bank såsom grundfond hafva sina delegares blanka reverser; hvilket man för andra industriela bolag numera undviker; åtminstone vet jag att den nuvarande civilministern sökt motarbete detta olämpliga sätt att bilda ett bolags grundfond. Man må icke föreställa sig att detta slags bankinrättningar sakna förmågan att ställa till förvirring. En utelöpande sedelstock är icke den enda skuld som kan bringa en bank i förlägenhet, och de icke solidariska bankinrättningarna blifva alltid mera ömtåliga under tider af svåra pröfningar.

Jag har ingen anledning begära någon proposition, aldraminst då motionären icke funnit sig föranlåten begära någon sådan; men jag har ansett mig nödsakad att i denna fråga uttala mina åsikter, öfvertygad som jag är att motionärens åsikter varit goda.

Öfverläggningen förklarades slutad och utlåtandet bifölls.

Föredrogs ånyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda utlåtande N:o 4, i anledning af väckt förslag om införande i gällande lag för enskilda sedelutgifvande banker af en föreskrift rörande skyldighet för dem att i hufvudstaden hålla gemensamt kontor för sedlarnes invexling.

Grefve Mörner, Oscar: Lika litet då detta betänkande, som då det föregående justerades, hade jag tillfälle att öfvervara det Sammansatta Utskottets sammanträde, och jag får detta nu anmäla, enär jag icke kan gilla motiveringen i detta betänkande, synnerligast då jag här finner en punkt så lydande: "Utskottet får för sin del fästa uppmärksamheten derpå, att, om anledning finnes eller skulle visa sig, att missbruk verkligen ega rum, Kongl. Maj:t är fullt oförhindrad både att låta undersöka förhållandet och att meddela sådana förordnanden, hvarigenom missbruken må blifva undanröjda". För min del accepterar jag icke den åsigten, att Kongl. Maj:t skulle ega någon ensidig rätt i fråga om banklagstiftningen, och denna min protest har jag velat till protokollet anmäla.

Herr Wallenberg: I afseende på den här förevarande motionen har Utskottet uttalat en åsigt, som är fullt riktig. Man hvarken kan eller bör ålägga någon sedelutgifvande bank den bestämda skyl-

digheten att invexla sina sedlar på mer än *ett* ställe och detta är alldeles gifvet uti bankens hufvudkontor. Detta är en princip, som öfver allt måste erkännas, och frånträder man den och begär att samma bank skall invexla på *flere* ställen, så kan det lätteligen inträffa, att invexlingen icke sker på *något* ställe. Jag kan icke heller biträda motionärens förslag, att i hufvudstaden skulle upprättas ett vaxlingskontor, utgörande ett slags enskildt embetsverk, under inseende af en Kongl. kommissarie, ty man kan icke begära, att bankerna skola såsom säkerhet antaga en instruktion och en kontrollants attest, då det måhända gäller millioner. Om man deremot vill, att Riksbanken skall åtaga sig ett sådant uppdrag, så är det något helt annat, och säkert är, att ingen enskild bank skall hafva något att deremot invända, ty i Riksbanken finnes vana vid att sköta dylika affärer, och Riksbankens *ansvarighet* för emottagna vaxlingsfonder är för de enskilda bankernas säkerhet lika nödvändig som fullt betryggande.

Jag har blott velat uttala såsom min åsigt, för det första att, om man bestämmer, att de enskilda bankernas sedlar skola invexlas på flera ställen, så gör man något, som ovilkorligen är oriktigt, och för det andra att, om man i hufvudstaden försöker att inrätta en vaxlingsbyrå, så blifver bankernas trygghet uppoffrad eller åtminstone satt på spel.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Herr *Nordström* hade yrkat afsiag å utlåtandet och bifall till den i ämnet väckta motionen; framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Sammansatta Banko- och Lagutskottets den 7 och 9 dennes bordlagda utlåtande N:o 5, i anledning af väckt motion, att ansvarighetslagen för den 12 September 1868 för de af Riksdagen förordnade ledamöter i styrelserna för Riksbankens lånekontor i orterna måtte förklaras gällande för de styrelser, som hädanefter komma att af fullmäktige förordnas.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 94, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående lindring i roteringen för hemman i Offerdals socken af Jemtlands län; N:o 95, i anledning af väckt motion om förtydligande af Kongl. kungörelsen den 30 December 1863, angående upphörande af grundräntas utgörande af såg- och mjölqvarnar m. m.;

N:o 96, i anledning af väckt motion om upphörande af hemman-talet såsom beskattnings- och delningsgrund m. m.; samt

N:o 97, i anledning af väckta motioner om lindring i rustningsbesväret.

Föredrogs ånyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 16 och 17 dennes bordlagda utlåtande N:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande åvägabringande af myntkonvention med Danmark och om antagande af dermed i samband stående lagar.

Härvid anmälde sig och yttrade:

Herr vice Talmannen: Jag får vördsamt hemställa, att detta utlåtande måtte blifva föredraget i följande ordning, nemligen först punkten 1:o) i Utskottets utlåtande, derefter de 16 första paragraferna i lagen om rikets mynt, dernäst § 17 i samma lag, derpå den efter lagen förekommande sluthemställan, vidare de 3 första paragraferna i lagen om öfvergången till det nya myntsystemet, derefter § 4 af samma lag, så §§ 5 och 6 i lagen, och slutligen andra punkten af Utskottets hemställan.

Sedan Kammararen, uppå gjord proposition, till denna hemställan lemnat bifall, föredrogs

1:sta punkten.

Grefve Hamilton, Henning: För att bedöma Utskottets förslag i denna punkt måste man återgå till den behandling, Riksdagen gifvit åt Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets betänkande N:o 1, och de förslag, som af Utskottet i detta betänkande voro framställda. Utskottet började der med att redogöra för den konvention, som blifvit afslutad mellan Konungen af Sverige och Norge och Konungen af Danmark, under förbehåll af representationernas bifall, och tillstyrkte godkännandet af denna konvention, hvilken också af Riksdagen antogs. Derpå framställde Utskottet för Riksdagen det lagförslag i afseende på rikets mynt, som varit af Kongl. Maj:t framlagdt, och slutade sin framställning dermed, "att Riksdagen måtte för sin del antaga det af Kongl. Maj:t framlagda förslag till lag om rikets mynt, med de ändringar i 16 § af samma lag, som här ofvan af Utskottet föreslagits", och äfven denna punkt blef af Riksdagen godkänd. Slutligen framlade Utskottet förslag till lag om öfvergången till det nya myntsystemet och slutade äfven der sitt betänkande med de orden: "att Riksdagen må för sin del antaga det af Kongl. Maj:t framlagda förslag till "lag om öfvergången till det nya myntsystemet", med allenast den ändring i 1 §, som af Utskottet här ofvan är föreslagen". Likaledes denna punkt blef af Riksdagen bifallen. Följden häraf är att, om icke någon motion om ändring i dessa lagar mellankommit, hade Riksdagen till Kongl. Maj:t aflåtit en skrifvelse, uti hvilken den, med tillkännagifvande af sitt bifall till myntkonventionen, tillika anhållit, att Kongl. Maj:t

ville godkänna de förslag till lagar angående rikets mynt och öfvergången till det nya myntsystemet, som af Riksdagen blifvit antagna. Dessa lagar, hvilkas antagande, såsom nyss är visadt, blifvit ställdt i något beroende af konventionens öde, äro således i närvarande ögonblick ingalunda förfallna, utan ega hela den kraft Riksdagen kan gifva dem. Nu har likväl Sammansatta Utskottet i första punkten af sitt förevarande utlåtande hemställt: "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att, sedan Norska Stortinget vägrat sitt bifall till den emellan Sverige, Norge och Danmark, under förbehåll af vederbörande representationers samtycke, den 18 December 1872 afslutade myntkonvention, och denna konvention *jemte de i sammanhang dermed af Riksdagen för dess del beslutade särskilda lagar om rikets mynt och om öfvergången till det nya myntsystemet* härigenom förfallit" etc. Detta är emellertid ett förhållande, som, enligt hvad jag nyss haft äran anmärka, icke eger rum, ty dessa lagar hafva icke förfallit och kunna icke vid denna riksdag förfalla, utan ett af Riksdagen särskildt fattadt beslut. Jag hemställer derföre, att Kammarerna måtte, med godkännande i öfrigt af denna punkt, ur densamma utesluta orden: "*jemte de i sammanhang dermed af Riksdagen för dess del beslutade särskilda lagar om rikets mynt och om öfvergången till det nya myntsystemet*".

Herr von Gegerfelt: Utan att vilja genom något yrkande motsätta mig den siste talarens framställning, hvilken jag vet öfverensstämmer med Talmanskonferensens åsigt, anhåller jag blott att till försvar för Utskottet få yttra några ord. Hela Kongl. Maj:ts proposition utgick från den åsigten, att vårt myntsystemet borde grundas på gemensamhet mellan de tre nordiska rikena i enlighet med den konvention, som blifvit afslutad, och de särskilda lagarne utgjorde endast ett appendix till konventionen, såsom äfven på flera ställen i propositionen finnes uttryckt. Utskottet har också i sin tillstyrkan yttrat, att "det i Kongl. Maj:ts proposition innehållna förslag till lag om rikets mynt meddelar allenast de i öfverensstämmelse med konventionen affattade stadganden, som äro konstitutiva för Sveriges nya myntsystemet, och är af följande lydelse". Frågan huruvida Riksdagen skulle vara benägen att antaga dessa lagar och grunda ett nytt myntsystemet, på guld, oberoende af hvarje konvention, har ännu icke utgjort föremål för Riksdagens pröfning, åtminstone var icke meningen den vid ärendets förra handläggning, och säkerligen skulle mången, som var villig att gå in på konventionen, icke velat antaga dessa lagar särskilda. Jag har emellertid, såsom jag förut nämnt, intet yrkande att framställa; blott man vinner det önskade resultatet, kan det vara likgiltigt, huru Riksdagens föregående beslut tolkas.

Herr Wallenberg: Jag är icke benägen att bifalla en sådan skrifvelse som här är föreslagen, och jag kan icke underlåta att fästa Herr Talmannens uppmärksamhet på det betänkliga uti att ingå en separat konvention med Danmark och icke heldre till ett kommande år uppskjuta beslutet om det nya myntsystemet, ifall det verkligen skall anses så förträffligt. Vi kunna nemligen då hoppas att få kon-

ventionen bättre redigerad och äfven få Norge att antaga densamma, hvilket är en omständighet så vigtig, att den väl borde utgöra föremål för det mest allvarliga begrundande hos Kammarens ledamöter. Ifvern för att få en konvention är emellertid nu så stor att, om man icke hade utsigt att få den med Danmark, så hade man kanske bergärt att få afsluta en sådan med Bornholm eller Amager. Säkert är att denna fråga icke blifvit behandlad på sådant sätt, som en i alla ekonomiska förhållanden så djupt ingripande fråga, borde blifva behandlad.

Om Herr Talmannen tillåter mig, så vill jag här på en gång yttra mina anmärkningar mot betänkandet i dess helhet. Man anför här såsom skäl för antagandet af en särskild konvention med Danmark, bland annat, att man öppnar tillfälle för Norge att *framdeles* sluta sig till konventionen. Jag tror för min del, att detta sätt att söka truga och tvinga Norge icke skall lyckas. Norrmännen äro alltför sjelfständiga och se tillräckligt på sin verkliga fördel, för att svalja helt ett förslag med alla dess fel, då de ligga i öppen dag, och då de *kunna* rättas, utan att sjelfva förslaget blir omintetgjordt. För Sverige blir konventionen nu af ännu mindre betydelse än förut, ty gränsorterna Jemtland och Wermland få behålla alla olägenheterna af olikheten i småmyntet, hvaraf de förut lidit. När regeringen ansett att den internationela myntfrågan krympt ihop till så små dimensioner, att man endast bör ha gemensamhet för de tre skandinaviska rikena, till underlättande af den inbördes samfärdseln på gränsorterna, så borde man väl icke göra frågan ännu *mindre*, genom att fatta nu sitt beslut oberoende af Norge. Jag anser det i hög grad betänkligt att man i oträngdt mål föranleder splittring mellan brödrafolken. Aldrig bör hvarken Sverige eller Norge annorledes än *gemensamt* träffa aftal med främmande makter. Jag undrar, huru det skall komma att se ut, när vi en gång skola förnya handelstraktaten med Frankrike, då så stora ansträngningar gjordes för att få Norge att förena sig med oss derom, och en sådan förening har så mycket större vikt, som vi alltid böra inför utlandet uppträda, såsom om vi i alla afseenden hölle fast vid *Unionen*. Vidare säger man, att vår granne i söder är den vigtigaste. Det är visserligen sannt att den dagliga småhandeln der är starkast, men vi hafva grannar både i öster och vester, och intresset, att underlätta beröringen med dem, är ej mindre stort. Jag tror derföre, att man nu bör stanna vid antagandet af de bestämmelser, som finnas i lagförslagen om myntet, det vill säga nu endast besluta införandet af guldmynt. Visserligen äro också dessa lagförslag bristfälliga, ty det nya myntet kommer ej att blifva lika i värde hvarken med det gamla eller med något annat lands nuvarande myntsystem grundadt på guld. Men som sakerna nu stå får man åtnöja sig med att få guldmynt, om detta kan ernås, utan att för tio år binda sig genom någon separat konvention med Danmark. Jag anhåller derför om proposition på afslag å den föredragna punkten.

Herr Ekman, Johan Jakob: I strid mot den siste ärade tälarens åsigt anhåller jag om Kammarens bifall till den föredragna

punkten, och jag gör detta med så mycket större tillförsigt, som vi nu veta att, om detta förslag bifalles, vi icke, såsom vid ett föregående tillfälle, handla i fåvitsko, ty känt är att Danmark är sinnadt att biträda den konvention, hvarom nu är fråga. Några omständigheter, som skulle kunna förändra åsigtorna om denna fråga, hafva icke, sedan den sista gången förevar, mellankommit, med undantag deraf att Norge icke biträdt den då föreslagna konventionen. Vid frågans bedömande nu har man således intet annat att taga i betraktande, än huruvida den förändrade ställningen till Norge skulle böra föranleda förändring i åsigtorna i allmänhet angående denna sak. För min del tror jag dock icke, att Norges ställning härvidlag kan anses i minsta mån böra rubba den uppfattning man förut lyst. Efter allt hvad man nu känner, kommer Norge att, om icke antaga en fullt liknande myntlag som Sverige, dock träffa sådana bestämmelser, att dess mynt i det närmaste öfverensstämmer med vårt. Det är nästan alldeles bestämdt, att Norge antager ett guldmynt lika med det, som nu är föreslaget för Sverige och Danmark, och det är afven mycket troligt, att Norge kommer att dela sin specie i fyra kronor, liksom att dessa sednare ock komma att delas efter decimalsystemet. Norge torde alltså möjligen, med bibehållande af sin nuvarande myntindelning, antaga ett system nära öfverensstämmande med det i konventionen föreslagna, ehuru med rättighet att begagna hvilkendera räkningen som helst. Under sådana förhållanden ser jag icke, huru ställningen till Norge skulle kunna rubba de åsigter hvilka förut gjort sig gällande, och hvad beträffar den siste talarens uttrande derom, att det vore otillständigt af oss att söka tvinga Norge till några åtgärder, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att här icke är fråga om något tvång, utan att Norge i detta fall handlar med full frihet. Att nu endast antaga lagen om rikets mynt tror jag vara en ganska vådlig sak, då det nemligen i sådant fall kan hända att Danmark finner med sin fördel mera öfverensstämmande att antaga ett mynt något mindre i värde än det i konventionen föreslagna. Den konverteringskurs, vi nu antagit, har nemligen visat sig alldeles icke vara för lågt satt för silfret utan snarare tvärt om, och det kan derföre lätt tänkas att, om vi icke antaga konventionen, Danmark bestämmer sig för en kurs, som det anser vara den rätta, hvarigenom dess guldmynt blir så mycket sämre än vårt som dess nuvarande silfvermynt är sämre än vårt silfvermynt. Under sådana förhållanden, och då det för oss icke kan vara förenadt med någon olägenhet att vi binda oss medelst en konvention med Danmark på samma vilkor som Danmark binder sig till oss, anhåller jag att Kammaren måtte bifalla den nu föredragna punkten.

Grefve Hamilton: I anledning af hvad ordföranden i Lag-Utskottet anfört erkänner jag, att han har rätt i alla de satser han här framställt, men det fattas något i konklusionen i Utskottets förra betänkande, för att dessa satser skulle kunna här göra sig gällande. Hade Utskottet tillstyrkt, att de i samband med konventionen stående lagar skulle antagas endast under förutsättning af samtliga representationers bifall till konventionen, så hade Utskottet nu handlat följd-

riktigt, men detta underlät Utskottet, och derigenom äro dessa lagar fortfarande godkända, oaktadt konventionen ej antagits af Norges Storting. Man kan således icke säga att lagarne förfallit.

Hvad angår den sednaste talarens yttrande rörande sjelfva konventionen, får jag, som icke yttrat mig, då frågan förra gången var före, säga, att jag icke kan dela hans uppfattning. Jag har redan förut på national-ekonomiska mötet i Köpenhamn uttalat min åsigt, att de skandinaviska rikena borde ansluta sig till något af de större ländernas mynts-system, men detta har icke varit Riksdagens åsigt och jag är i allmänhet af den mening, att då man tillhört minoriteten i en fråga, bör man tåligt underkasta sig majoritetens beslut, men icke afstå från sin både rätt och pligt att tillse att detta blir så klokt och riktigt tillämpadt som möjligt. Sedan svenska Riksdagen redan antagit konventionen, under förutsättning att den skulle afslutas mellan alla tre rikena, och vi veta, att Danmark, med frånträdande af sin önskan att Norge skulle i konventionen deltaga, förklarar sig beredvilligt att afsluta konventionen särskildt med Sverige, samt danska riksdagen och regeringen dertill varit så mycket mera uppmanade, som det icke kunde vara dem obekant att inom svenska Riksdagen fråga var väckt om avvägabringande af en konvention utan afseende å Norges beslut, så tror jag icke att det vore skäl att begagna sig af det tillfälle Norges afslag erbjuder, för att upphäfva det beslut som af Riksdagens båda Kamrar blifvit fattadt, och ur denna synpunkt vill jag tillstyrka bifall till den första punkten med de förändringar deri, som jag i mitt första anförande föreslog.

Häri instämde Herr *Nordström*.

Herr Ekman: Jag biträder Grefve Hamiltons yrkande, att de af honom anmärkta ord i 1:sta punkten måtte utgå.

Herr Wallenberg: Jag vill blott, med anledning af Herr J. Ekmans yttrande, att "vi gerna kunde binda oss på samma vilkor som Danmark", erinra att det är en *högst väsendtlig skilnad*. Jag har redan förut visat att vi få vidkännas uppoffringarne, att vi komma att "draga det kortaste strået" och att *Danmark* utmärkt väl skött denna affär.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten med uteslutande af orden: "jemte de i sammanhang dermed af Riksdagen för dess del beslutade särskilda lagar om rikets mynt och om öfvergången till det nya mynts-systemet", dels ock afslag å punkten; framställdes proposition på bifall till punkten med uteslutande af ofvan intagna ord och besvarades med ja.

Herr Rydqvist: Jag anhåller att få till protokollet anmäla min reservation mot det nu fattade beslutet.

Förslaget till lag om rikets mynt.

§§ 1—16.

Grefve Hamilton: I öfverensstämmelse med hvad jag förut yttrat och hvarigenom jag tror mig hafva ådagalagt att Riksdagen redan bifallit dessa 16 §§, i hvilka ändring icke blifvit ifrågasatt, och således icke kan göra dem till föremål för ytterligare pröfning, hemställer jag att Kammaren måtte lägga dessa paragrafer till handlingarne.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, det Kammaren torde finna, att som dessa delar af förslaget vore alldeles lika lydande med de stadganden, hvilka förut blifvit af Riksdagen antagna, desamma icke kunde föranleda till någon annan åtgärd än att läggas till handlingarne.

Svarades ja.

§ 17.

Grefve Hamilton: Vid denna paragraf har Utskottet med anledning af väckt motion föreslagit en förändring sålunda, att konventionen, som numera icke kan omfatta Norge, skulle gälla för Sverige och Danmark. Detta var alldeles riktigt, men i afseende på sjelfva ordställningen får jag göra en anmärkning, som blifvit gjord i Andra Kammaren och föranledt ändring af paragrafen. Det står här "på sätt *den* mellan Sverige och Danmark afslutade konvention förmår". Om Riksdagens skrifvelse såsom sannolikt är, blir daterad, innan konventionen blifvit afslutad, uppstår den oegentligheten, att man i den åberopar såsom afslutad en konvention, som ännu icke varit föremål för regeringens pröfning och ratifikation. Andra Kammaren har derföre vidtagit den lilla förändring i redaktionen, att i stället för "den mellan Sverige och Danmark afslutade konvention", sättes "mellan Sverige och Danmark afslutad konvention". Jag hemställer att Kammaren ville, med ändring af sitt i afseende på denna paragraf förut fattade beslut, antaga den förändrade redaktion, som af Andra Kammaren redan blifvit godkänd.

Herr von Gegerfelt: Äfven i denna punkt vill jag icke framställa något yrkande i strid mot Grefve Hamiltons förslag, men såsom försvar för Utskottets redaktion af denna paragraf vill jag erinra om, att denna författning icke kan utfärdas förr än konventionen är afslutad, och i samma stund förslaget blir lag är ordalydelsen riktig. Paragrafen är redigerad med afseende på dess lydelse såsom *lag* och icke såsom *förslag*. Jag gör emellertid icke något yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Grefve *Hamilton* hade yrkat bifall till paragrafen med den förändring, att orden: "på sätt den mellan Sverige och Danmark afslutade konvention förmår", utbyttes emot orden "på sätt mellan Sverige och Danmark afslutad konvention förmår"; framställdes först proposition på bifall till paragrafen oförändrad, hvarvid

svarades nej, och sedermera proposition på densammas antagande med ofvansagde ändring, hvilken proposition med ja besvarades.

Slutstadgandet.

Grefve Hamilton: I afseende å denna punkt kan naturligtvis icke ifrågakomma annat yrkande, än att den måtte läggas till handlingarne, enär punkten redan förut blifvit af Kammaren bifallen.

Öfverläggningen förklarades slutad och stadgandet lades till handlingarne.

Förslaget till lag om öfvergången till det nya myntsytetemet.

§§ 1, 2 och 3.

Grefve Hamilton: Det faller af sig sjelft att i öfverensstämmelse med det beslut, Kammaren vid föregående paragraf fattat, dessa paragrafer icke erfordra annan åtgärd än att läggas till handlingarne.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragraferna lades till handlingarne.

§ 4.

Grefve Hamilton: I afseende å denna paragraf har Andra Kammaren antagit en redaktion, som har samma ändamål som den förändring, hvilken Kammaren beslutit i 17 § af förslaget till lag om rikets mynt. Denna redaktion är, i mitt tycke, icke vacker, men det torde i alla fall vara skäl att antaga den, då den i sak icke innehåller något oriktigt och man genom dess godkännande kan förhindra ett onödigt uppehåll i riksdagsarbetet. Andra Kammaren har beslutit följande lydelse: "så snart med Danmark afslutad myntkonvention ratificerats och ratifikationerna blifvit utvexlade". Kammaren torde finna denna redaktion något tung, men den är icke oriktig i sak och jag hemställer derföre att Kammaren måtte bifalla densamma.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Grefve *Hamilton* hade yrkat bifall till paragrafen med följande förändrade lydelse: "Så snart med Danmark afslutad myntkonvention ratificerats och ratifikationerna blifvit utvexlade, inträder" etc.; gjordes först proposition på bifall till paragrafen oförändrad, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på paragrafens antagande med ofvansagde förändring, som med ja besvarades.

§§ 5 och 6

Grefve Hamilton: Det är naturligt att 5:te och 6:te paragraferna, såsom redan förut bifallna, icke erfordra annan åtgärd än att läggas till handlingarne; och får jag anhålla om proposition derå.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragraferna lades till handlingarne.

Utskottets i 2:dra punkten gjorda hemställan.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 16 och 17 dennes bordlagda memorial N:o 7, angående arvode åt den hos Utskottet anställde sekreterare.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda memorial N:o 39, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af Utskottets utlåtande N:o 17, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag dels till förordning angående ändring i vissa delar af kyrkolagen med dertill hörande författningar, dels ock till förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, än äfven enskilda motioner om införande af det så kallade civil-äktenskapet.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om åtgärder för afskaffande af de så kallade säljbara apoteksprivilegierna.

Grefve Mörner, Oscar: På skäl, som finnas angifna i min vid Utskottets betänkande fogade reservation, får jag yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Berlin: Emedan jag redan uttalat min åsigt rörande denna fråga i ett underdånigt yttrande till Kongl. Maj:t, om hvilket yttrande Utskottet haft tillfälle att taga kännedom, hade jag icke ämnat nu inlåta mig vidare derpå, om icke någon annan talares anförande kunde gifva anledning dertill. Då nu så skett, anhåller jag att i största korthet få angifva den ståndpunkt, hvarpå frågan enligt min uppfattning befinner sig.

Enligt handels- och näringsfrihetens principer borde naturligtvis äfven apotekareyrkets utöfning öfverlemnas åt hvem som helst, utan afseende på de insigter och den pålitlighet han egde eller saknade

och så har det ock sedan länge skett i England och i de Nordamerikanska fristaterna, ända till dess de otaliga missbruk och olyckshändelser, som här af blefvo en följd, ändtligen år 1868 förmådde England och några år förut äfven tre eller fyra bland de Nordamerikanska fristaterna att såsom vilkor för apotekareyrkets idkande fordra åtminstone bevis om aflagda kunskapsprof. Sedan slutet af förra århundradet har en sådan fordran äfven varit uppställd i Frankrike. I dessa länder kan således hvar och en, som aflagt apotekareexamen, öppna apotek, hvarhelst han behagar och sedan när som helst tillsluta detsamma. Till följd af de stora svårigheter, som möta vid försöken att genom visitationer kontrollera dylika apoteks beskaffenhet, och omöjligheten att för dem utfärda en medicinaltaxa befinner sig flertalet af dylika apotek i ett ganska otillfredsställande skick; medikamentsprisen hafva derjemte visat sig vara icke allenast ganska ojemna, utan ock, trots alla teorier om konkurrensens verkan på prisen, mycket höga i jmförelse med andra länders. Dessa olägenheter hafva såväl i Frankrike som i England gifvit upphof åt en allmänt hyst önskan att inskränka apotekens antal, så att yrkets utöfning gjordes beroende icke allenast af ådagalagda kunskapsprof, utan äfven af ett meddeladt tillstånd, d. v. s. ett privilegium. En sådan anordning är redan träffad i Belgien, hvarest man förut följt samma princip, som ännu är gällande i Frankrike; och äfven i Österrike och alla Tyska stater samt efter deras exempel i Ryssland, Finland, Danmark, Norge och Sverige är apotekareyrket sålunda limiteradt. I dessa länder har man ock de bästa apoteken, de säkraste läkemedlen och de billigaste medikamentsprisen, till stor lättnad för läkaren vid utöfvandet af hans våra kall och till ännu större bättnad för allmänheten.

I de sistnämnda länderna fordras således för hållandet af apotek icke allenast intyg om ett visst mått af kunskaper och om under vissa år inhemtad erfarenhet, utan ock en af vederbörande myndighet meddelad tillåtelse att idka yrket å en viss ort, ja stundom med bestämmande af stadsdel eller gata, der det får ske; allt med afseende endast på allmänhetens, icke apotekarens nytta och beqvämlighet. Öfverlåtelsen af ett sådant tillstånd tillika med apotekets materiel till annan vederbörligen kvalificerad man är öfverallt medgifven. Enligt hos oss gällande lag härom eller Apotekare-reglementet den 11 Augusti 1819 § 10 skall "pharmacie studiosus, som är laglig egare till apotek, efter föregången provisors- och apotekare-examen, till privilegii erhållande hos Kongl. Maj:t af Dess Sundhets-kollegium underdånighet anmälas". Med apoteket följer således privilegiet, och vid köp af det förra följer äfven det sednare, förutsatt att köparen pröfvas vara behörig att på egen hand utöfva apotekareyrket.

Frågan om den s. k. privilegiihandelns afskaffande väcktes första gången för snart fyrtio år sedan. Bland de fördelar, som dermed skulle vinnas, framhöllos då hufvudsakligen tvänne, nemligen dels att, sedan någon betalning för privilegierna icke vidare förekom, läkemedelsprisen skulle kunna till bättnad för allmänheten nedsättas, dels att, då äfven medellösa pharmaceuter derigenom endast på grund af kunskaper och skicklighet kunde komma i besittning af apotek, deruti läge en sporre till

förvärfvande af den största möjliga skicklighet, till båtнад för farmaciens. Hvad den första af dessa fördelar angår, så har densamma numera förlorat all betydelse, emedan den svenska medicinaltaxan, redan i sig sjelf låg, icke kan tåla någon nedsättning utan att ruinera de 60—70 med personliga privilegier försedda apotekare, som för närvarande finnas i landet; och att för de öfriga omkring 120 apoteken utfärda egen taxa lärer väl icke kunna komma i fråga. Hvad åter beträffar lättheten för medellösa, men kunniga och skickliga farmaceuter, att erhålla sjelfständig verksamhet, så visar erfarenheten, att hittills ingen särdeles svårighet egt rum för de farmaceuter, som ådagalagt skicklighet i förening med flit, redbarhet och pålitlighet, att derigenom förskaffa sig kredit för inköpande af apotek, hvarföre ock en stor del af de säljbara apoteksprivilegierna innehafvas af farmaceuter, som icke haft egen förmögenhet. Men snart tillkommo äfven andra verkande moment. Apotekslösa provisorer och afsigkomna apotekare började, i hopp att kunna dermed något vinna för egen del, agitera för skiljandet af apoteksmaterielen från rättigheten att begagna densamma, och agitationen underhölls och gynnades dels af okunnigheten om apotekareyrkets egna ställning till allmänheten, dels genom den, såsom en reservant i Utskottet yttrar sig, för många obehagliga klangen af ordet privilegium. Kanske hade benämningen *tillstånd* eller *rättighet*, såsom numera oftare förekommande, väckt mindre uppseende. Emellertid hafva apotekarne härigenom blifvit försatta i ett sådant, på apotekshållningen ytterst menligt inverkan tillstånd, att de sjelfva önska med betydande uppoffringar komma ur detsamma.

Så har då, på grund af ett Riksdagens föregående beslut och uttalanden från Regeringen, saken kommit derhän, att nyttjanderätten af apoteksmaterielen skall skiljas från eganderätten till samma materiel och att till följd häraf ett kapital af många millioner, som nu eges af apotekarne, skall dem beröfvas och försvinna. Det är sannt, att förlusten fördelas på inemot femtio år, och att det skall dem tillåtas att, så vidt ske kan, fördela densamma äfven på kommande apotekare. En dylik åtgärd, nemligen att annullera privilegiets försäljning med apoteksmaterielen, försöktes i Preussen år 1843 med de sedan 1810 inrättade så kallade koncessionerade apoteken; men den befanns så våldsamt och de med dess utförande förenade omständigheter så betänkliga, att beslutet derom efter några månader återkallades.

Genom den åtgärd härutinnan, hvarom nu skall beslutas, är ett tjerde system för apoteks inrättande infördt, enligt hvilket apotekaren göres till tjänsteman, men utan att kunna utöfva sin tjänst, förr än han från företrädaren tillöst sig medlen dertill. Systemet är hos oss icke alldeles nytt, ty alla under sednaste 20 år inrättade nya apotek, till antalet 60—70, äro af detta slag; nu skola äfven de öfriga 120 dertill förvandlas, ehuru ingen lärer kunna påstå att exemplet är uppmantrande. Tyvärr har man dock derigenom icke kunnat komma ifrån det förhatliga ordet privilegium; enda skilnaden mellan förr och nu är att det privilegium, som förut medföljt materielen i en af Kongl. Maj:t godkänd köpares hand, nu skall blifva personligt och af Kongl. Maj:t tilldelas en person, som icke eger någon materiel, och ofta derjemte icke heller eger medel att skaffa sig en sådan.

Med den erfarenhet jag eger om apotekens ojämförligt bättre beskaffenhet i de länder, der apotekaren eger att inom vissa gränser disponera öfver desamma, på samma gång som öfver apoteksmaterielen, och då jag känner att de svenska apoteken med så kallade säljbara privilegier i allmänhet äro i mycket godt skick och ingalunda stå efter andra länders, skulle jag icke underlåta att här yrka afslag å Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta nådiga proposition, såvida det osäkerhetstillstånd, hvori apoteksegarne och apotekareyrkets idkare nu befinna sig, genom ett sådant afslag kunde på varaktigt sätt undanrödjas, hvarförutan en för allmänheten betryggande medikaments-handel icke kan för framtiden ordnas; men jag kan icke hysa någon förhoppning derom, sedan såväl Riksdagen som Kongl. Maj:t yttrat en åsigt i motsatt riktning, hvilken åsigt äfven tid efter annan blifvit apotekarne enskildt delgifven af högt stående embetsmän, på hvilka afgörandet i sista hand i väsendtlig mån beror. Under sådana förhållanden måste jag afstå från ett dylikt yrkande om afslag.

På det att emellertid ingen må i framtiden beskylla mig att hafva härvid förbisett följderna af denna viktiga förändring, finner jag mig föranlåten uttryckligen uttala min mening, att såväl erfarenheten rörande de redan inrättade personliga apoteken, som de förutsättningar man på förhand kan med säkerhet göra om hvad som måste inträffa då alla apotek blifva personliga, ådagalägga, att många olägenheter skola hädanefter uppstå, hvilka icke vidlåda de säljbara privilegierna. Jag vill icke upptaga Kammarrens tid med någon vidlyftigare framställning härom, helst jag kan hänvisa till mitt särskilda underdåniga anförande i ämnet; dock kan jag icke underlåta att nu särskildt påpeka, dels att apoteken vid ombyte af apotekare, till stort men för allmänheten, i regeln måste hållas stängda, tilldess den nye apotekaren tillträdtt apoteket och fått detsamma afsynadt, såvida man icke skall taga sin tillflykt till den abnorma och inkonsequenta åtgärden att anskaffa någon, som under mellantiden, utan att hafva privilegium, vill hålla apotek å stället och sedan verkligen kan anskaffa en sådan person; dels att Kongl. Maj:t för att möjliggöra den ifrågasatta amorteringen skall intill 1920 vara förhindrad vidtaga åtskilliga nödiga och nyttiga förändringar i den farmaceutiska lagstiftningen, så snart dessa kunna anses medföra någon minskning i apotekens inkomster. Riksdagen torde ock efter detta blifva förbunden att öfvertaga hela kostnaden för den farmaceutiska undervisningen, hvilken nu till hälften bestrides af apotekarne sjelfva.

Herr Hallin: I likhet med den föregående aktade talaren, anhaller äfven jag om bifall till Utskottets hemställan, hufvudsakligen af den anledning, att derigenom skulle beredas en möjlighet att häfva den osäkerhet, hvori de som idka apotekareyrket befinna sig, då de icke veta hvad värde deras privilegier ega. Men härtill kommer äfven den viktiga omständighet, att den föreslagna förändringen skulle, efter min uppfattning, blifva till väsendtligt gagn för apoteksväsendet i och för sig. Det måste nemligen vara tydligt, att det för apoteksväsendet skall blifva förmånligt när den personliga skickligheten och kunskaperna

kunskaperna komma att vara förnämsta faktorer vid tillsättandet af en ledig apotekarebefattning, och att platsens tillsättande icke göres beroende uteslutande af pekuniära tillgångar. Dessa skäl synas mig vara tillräckligt talande för den ifrågasatta förändringen, och det torde vara så mycket mindre anledning att motsätta sig förslaget, då fördelarne kunna vinnas utan någon omkostnad för staten. Val har man påpekat, att olägenheter kunde komma att inträffa, när apoteken ombyta egare, men om förändringen komme till stånd, torde man kunna motse, att stadganden utfärdas, hvarigenom denna svårighet undanröjdes.

För min del anhåller jag om bifall.

Herr Nordström: Den organisation af apoteksväsendet, som efter de i sednare tider antagna grunder utbildat sig, synes mig väl vara mindre ändamålsenlig; men jag inser mycket väl, att saken under de sednaste två decennierna fått skrida för långt fram på den nya banan, att man nu skulle kunna gå tillbaka; börande dervid likväl tillses, att icke under detta fortskridande på den nya banan, hvad som är rätt i denna angelägenhet alldeles må förbises. Apoteksrörelsen kan icke få vara en för hvem som helst fri rörelse. Idkaren måste bevisa sig innehafva de därför nödiga egenskaper, eller ock att han ställt i spetsen för rörelsen en med sådana egenskaper försedd person. En annan sak är ock anskaffande af apoteksmaterielen, eller, såsom man plägar säga, själva apoteket. Det förra är och skall väl äfven för framtiden fortfara att vara regeln. Huru deremot med det sednare skali förhållas, blir en mera invecklad fråga, sedan det numera blifvit öfligt, att apotekare för orterna skola utnännas af regeringen, en eller två eller flere för orten, allt efter som omständigheterna pröfvas vara, men alla dock pligtige att vid försäljning af sina varor rätta sig efter vederbörligen fastställda pristaxor; något, som ganska väsendtligt kan inverka på behållningen af apotekarens rörelse äfvensom på inköpspriset för den erforderliga materielen. Om en äldre apotekare på orten till den nykomne, vare sig efterträdare eller konkurrent, vill föryttra sin materiel, men den sednare icke vill inköpa den, emedan han finner den antingen mindre duglig och fullständig eller till priset för dyr; huru skall då förfaras och samstämmighet i viljan åstadkommas? Den, som vill sälja, har under förutsatta omständigheter större intresse uti att kunna sälja, än möjligen den sednare uti att köpa. Hufvudfrågan blir dock alltid ett för båda konvenabelt pris, och Utskottet anmärker, att det bort fasta uppmärksamheten på den af apotekare-societetens direktion ifrågasatta bestämmelse att, när apotek af ifrågavarande beskaffenhet blir ledigt, den som af Kongl. Maj:t utnämnes till detsamma öfvertagande skall vara skyldig, der det äskas, att från den afgående apotekaren eller hans rättsinnehafvare till sig lösa allt varulager af fullgod beskaffenhet jemte inredning och instrumenter; och angående denna af apotekare-societetens direktion uttalade önskan, yttrar Utskottet, att "billigheten såväl som det allmännas välforstådda intresse synes fordra, att dylik föreskritt meddelas"; men Utskottet

anser bestämmelse härom böra af Kongl. Maj:t i administrativ väg utfärdas. Billighet och rättvisa fordra otvifvelaktigt, att den afgående apotekaren skall få en anständig och skälig vedergällning för det apotek, som han, då han afträder, vill afstå och som dåmera för honom endast utgör en kapitalrealisation; men huru skall man kunna tvinga efterträdaren att köpa varulagret, inredning, kärl och instrument m. m., om han med materielen eller priset icke finner sig kunna vara nöjd. Denna rättsfråga i sin konkreta beskaffenhet har gjort, att förslagen om förändrad organisation af apoteksrörelsens bedrivande icke till alla delar kunnat komma till stånd, utan alltjemt måst undanskjutas. För öfrigt är det märkvärdigt, att man i andra länder börjat såsom riktig erkänna den metod för anställande af apotekare, som här i Sverige af gammalt varit följd, men hvilken vi nu vilja gå ifrån. När man emellertid vill inslå på en ny väg, mötes man af den rättsbetänklighet, som nyss nämndes och man omöjligen kan lemna åsido. Frågans lösning kan icke och bör icke åstadkommas på administrativ väg, utan på ren lagstiftningsväg, och jag föreslår derföre, att saken nu måtte få förfalla, och förenar mig i Grefve Mörners reservation, i förhoppning, att vi framdeles måtte få ett nytt och antagligt förslag.

Herr von Gegerfelt: Att det förevarande förslaget är fördelaktigt för apotekare-societetens medlemmar, som också enhälligt påyrkat dess antagande, läser icke kunna betviflas, ty de skulle derigenom vinna säkerhet för en betydlig egendom, som nu står på ganska lösa fötter. Deras privilegier kunna när som helst på engång strykas bort, och dermed hade de förlorat de betydliga summor, som af dem för dessa privilegier blifvit betalda. Det måste derföre för dem vara ett önskningsmål, att vinna trygghet i detta afseende, men jag vågar tillika påstå, att förslagets antagande skulle för allmänheten medföra stora fördelar. Vål har åberopats, att i andra länder, der apoteksväsendet är fritt, utöfvas det på ett mindre tillfredsställande sätt, men här är ingalunda förslaget, att apoteksväsendet skulle blifva fritt, ty på Kongl. Maj:ts pröfning skulle bero, om den sökande vore lämplig, och tydligt är, att ju större antalet af sökande vore, desto större utsigt förefunnes att kunna finna lämplig person. Men antalet af personer, emellan hvilka Kongl. Maj:t hade att välja, skulle naturligtvis blifva större, om platsen blefve föremål för täflan, så att den icke vore förbehållen åt dem, som hafva medel att för betydliga summor inköpa apotek eller utväg att för beloppet ställa borgen. Hela vår tids riktning går i det syfte, att borgenssystemet bör afskaffas, och jemväl i så måtto bör detta förslag anses tidsenligt.

Det har anmärkts, att medicinaltaxan vore så låg, att någon ned-sättning deri icke kunde komma i fråga. Mig synes emellertid uppenbart, att sedan köp af apoteksprivilegium afskaffats skulle en ned-sättning i medicinaltaxan derigenom underlättas, ty då apotekaren icke behöft betala sitt privilegium, behöfde han icke af vinsten på medicinaliers försäljning använda en del till amortering af köpeskil-lingen.

Om, såsom en talare anmärkt, vid ombyte af apotekare, apoteket behöfde hållas stängdt ett halft år, är detta en felaktighet, som borde kunna afhjelpas i administrativ väg.

Den siste talaren har framställt en anmärkning i fråga om de nya apotekarnes skyldighet att till sig lösa varulagret och inredningen m. m.; men härvid torde jag få erinra, att så i allmänhet redan nu tillgår, då Kongl. Maj:t beviljar privilegium, och då det står i Kongl. Maj:ts skön att bevilja eller afslå ansökning, måste Kongl. Maj:t afven kunna bestämma vilkoren och sålunda stadga, att inlösen bör ega rum.

För min del anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner:

Herr von Gegerfelt: Jag skall endast beröra den punkt i den sednaste talarens anförande, der han yttrade, att apotekare-societeten icke hade annat att befara för sina privilegier, än att våld och förtryck skulle göra sig gällande, eller att Kongl. Maj:t icke skyddade hvar och en i hans rättigheter. Vore det så, tror jag icke att det låge i deras intresse att önska bifall till denna nådiga proposition, men nu är att märka, att societeten önskar att få en viss obestämd rättighet genom lag bestämd. Kongl. Maj:t har obestriddligen rätt att låta i en stad inrätta huru många personliga apotek som helst, utan att den ursprunglige egaren till ett apotek kunde åberopa något stadgande till sitt skydd. Det är således en förmån, hvars vidsträckthet beror på ren godtycklighet. Nu är deremot föreslaget, att om ett personligt apotek inrättas i en stad, der säljbart apotek finnes, så skall det tillsammans med detta sednare deltaga i amorteringen.

Herr Hallin: Den näst föregående talaren erinrade, att några vidare kvalifikationer för kompetens till apotekareyrkets utöfning ej fordrades än genomgången examen. Detta är visserligen riktigt, men den ärade talaren har ej tagit i betraktande, att man kan efter genomgången examen sedermera praktiskt utveckla sig i sin vetenskap, hvilket, i förening med en väl vitsordad tjänstgöring i yrket, kan tagas i betraktande vid tillsättandet af ifrågavarande platser, hvarföre, om förslaget antages, det för framtiden torde vara mera trygghet för att skickliga personer komma att bekläda dessa platser än nu, då hvilken som helst — och således just hvad talaren fruktade för, en gammal, orkeslös man — kan genom köpslut skaffa sig denna rättighet. Jag tror förslaget innebära en trygghet för att man får skickligare apotekare och således innefatta en förbättring.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs änyo Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 41, i anledning af väckt motion om närmare bestämning af de ärenden, hvilka enligt kommunallagarne äro att hänföra till kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter.

Friherre Sprengtporten: Af ordalagen i det betänkande, hvarigenom Lag-Utskottet afstyrkt den motion, som blifvit väckt om närmare bestämning af de ärenden, hvilka enligt kommunallagarne äro att hänföra till kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter, vill det synas mig, som om Utskottet, oaktadt detta afstyrkande, ej ansett motionen obefogad, och då frågan dessutom är af ganska stor vikt och nära berör eganderätt och annan enskild rätt samt jag slutligen för min del ej kan instämma i den förhoppning Utskottet uttalat, att den praxis, som i följd af, såsom det syns, mäktiga enskilda intressens inflytande tillförne gjort sig gällande, skall af sig sjelf införas på den rätta vägen. utan jag hyser den öfvertygelsen, att sådant endast genom en lagförändring kan ske, anhåller jag att Kamraren måtte tillåta mig att ingå i ett närmare skärskådande af denna fråga för att, i den mån jag förmår, söka utreda, huruvida icke en otydlighet förefinnes i sjelfva lagen och, om den förefinnes, i hvad mån en rättelse deri kunde komma i fråga.

Jag fäster mig då först vid kommunallagarne för landet, ty ehuru väl kommunallagarne för stad hufvudsakligen kunna betraktas ur samma synpunkt, äro dock förhållandena med afseende å dem något olika. De sistnämnda innefatta åtskilliga bestämmelser, hvilka äro föranledda af de särskilda förhållanden som i städerna förekomma, och hvilka föranledda t. ex., att då kommunerna på landet ej ha några andra gemensamma tillgångar att disponera för kommunala företag, än dem som utgå till följd af beskattning, ha åter städerna andra inkomster, såsom tolagsersättning, väg- och bropenningar, tomtören och andra likartade tillgångar, som de åtminstone med Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, kunna friare disponera. I 1 kap. 1 § af Kongl. förordningen om kommunalstyrelser på landet läses: "hvarje socken på landet utgör för sig en särskild kommun, hvars medlemmar ega att sjelfva, efter hvad denna förordning närmare bestämmer, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, så vidt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig embetsmyndighet att dem handhafva". Den otydlighet som i berörda stadgande kunde förefinnas skulle egentligen bero på hvad med uttrycket "gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter" bör förstås! Jag tager mig då friheten att i detta hänseende hänvisa till 2 kap. 7 § af samma författning, som innehåller ett förtydligande eller en förklaring öfver hvad i 1 § stadgas; der står: "alla de ärenden, som enligt särskilda författningar nu äro till sockenstämmas handläggning hänvisade, äfvensom de öfriga angelägenheter, hvilka kommunen såsom sådan eger att vårda, skola till öfverläggning och beslut i kommunalstämma upptagas, dock med undantag af sådana angelägenheter, om hvilka särskildt stadgas, att de till behandling å kyrkostämma skola upptagas". Nu frågar jag, om icke härigenom och så framt man åt ordet *eger* gifva den imperativa

betydelse. det i lagstil bör hafva. ganska tydligt är sagdt hvilka ämnen, som få förekomma på kommunalstämma? I första rummet de ärenden, som varit uttryckligen omnämnda i den numera upphäfdade sockenstämmoförfattningen, vidare alla sådana ämnen, som sluta sig till allmän lag eller sådana författningar, som, på sidan om sockenstämmoförfattningen, innan 1866 års nya kommunallag utkom, utfärdats; och slutligen sådana frågor, som kunna hänföras till lagar, som utfärdats eller i framtiden blifva utfärdade på grund af Konungs och Riksdags sammanstående beslut, sedan vid väruvande Riksdagsordnings antagande den förordning införts i 57 § af Regeringsformen, i följd hvaraf kommunallagarne förklarats vara af civillags natur. Det synes mig således vara fullt klart hvilka ärenden, som kunna och böra hänföras till kommunens gemensamma angelägenheter.

Nu är det emellertid känt och nog samt bekant, att kommuner ansetts vara befogade att genom beslut vid kommunalstämma ålägga sina medlemmar att ingå såsom aktieegare i bolag. Jag skulle önska att någon ledamot af Lag-Utskottet kunde upplysa mig, hvad det är för en lag, som berättigar en kommun att ingå såsom aktieegare i ett bolag. Det synes mig nemligen ej vara nog dermed, att kommunalstämmas rätt att iklåda kommuner dylika förbindelser icke finnes omtalad i kommunallagen och icke öfverensstämmer med de principer som äro lagda till grund för den kommunala förvaltningen i allmänhet, utan dylika kommunalstämmas beslut stå, enligt min tanke, i rak strid mot 1798 års förordning om bolag, stadganden i 15 kap. Handelsbalken och 1848 års författning om aktiebolag. Jag skulle önska att någon ville upplysa, huruvida i nämnda författningar något stöd kan vinnas i afseende å rättigheten för en kommun, en persona moralis, att ingå såsom aktieegare i ett bolag. Det är nemligen klart, att om en kommun ingår i ett bolag, så iklådas densamma medlemmar förbindelser, för hvilka de icke komma i åtnjutande af de fördelar eller det skydd, som är andra aktieegare tillerkänt, utan härigenom skapas, i full strid med aktielagens anda, en solidarisk ansvarighet mellan kommunens alla medlemmar. Det är genom aktgifvande på konsekvenserna i tillämpning af en lag, som man i allmänhet kan sluta sig till om densamma är byggd på riktiga grundsatser eller ej! Och hvilken kan följden blifva, om en person, som tillhör en kommun, ålägges att mot sin vilja ingå såsom aktieegare i ett bolag och detta bolag sedermera ej kan fullgöra sina förbindelser? Jo att denna person och med honom några få andra kommunalmedlemmar ensamma kunna få gälda kommunens hela andel i skulden och blifva tvungne att betala så långt deras tillgångar räcka, under det andra, som insett faran och i tid skilt sig från kommunen, förblifva oåtkomlige. Huru menligt kan icke sådant inverka på egendomsprisen och egendomsförhållandena i allmänhet? Kommer icke köpare af en på dylikt sätt skuldsatt egendom att iklåda sig förbindelser, hvars omfattning han ingalunda kan beräkna, och med det samma tilläfväntys göra sig till cessionant? Och hvad inflytande kan icke en sådan kommunens frihet att inträda som aktieegare i vidtutsväfvande företag komma att utöfva på den rätt som tillkommer intecknings-

innehafvare i egendomar, belägna inom kommunen? Kan man säga att en beskattningsrätt, som får en sådan utsträckning och som både till sitt föremål och till sin omfattning är så obestämd, kan anses öfverensstämmande med de grundsatser som böra göra sig gällande i en sund lagstiftning? Jag tror det ej! På alla dessa skäl skulle jag för min del anse önskvärdt, att, såsom motionären föreslagit ett förtydligande af kommunallagen i detta hänseende komme att ega rum. Jag skulle för min del tro, att det lämpligast skulle kunna ske så, att kommunalstämma rent af förbjödes att fatta beslut, som ginge ut på teckning af aktier i bolag för kommunens räkning, eller, som är detsamma, ikläda sig förbindelser till sådana korporationer. Huruvida det i stadskommunerna skulle kunna behövas ett likartadt ovilkorligt stadgande, derom vill jag ej yttra mig: har en sådan kommun stora inkomster, som äro obehöfliga för det ändamål, hvartill de äro bestämda, och vill den ingå i ett aktieföretag och ikläda sig förbindelser för ett för kommunen nyttigt ändamål, samt använda en del af sina inkomster till ränta och amortering för ett med behörigt tillstånd upptaget lån, kan sådant möjligen med skäl ega rum. Men i afseende å kommuner på landet som icke egde någon annan gemensam egendom än en sådan som är ofyfytterlig och icke gifver någon inkomst, såsom kyrka och skolhus m. m., tror jag att en sådan restriktiv föreskrift skulle vara fullkomligt på sin plats.

Här är nu visserligen egentligen fråga om förtydligande af *kommunallagarne* i denna del, men jag kan ej undgå att vid detta tillfälle äfven påpeka en oegentlighet, som kan uppstå vid tillämpningen af *förordningen angående landsting*, enär denna författning äfven hänföres till kommunallagarne. Det synes mig nemligen ej vara öfverensstämmande med denna förordnings anda, att landstingen vid tillämpning af 47 § i samma förordning fatta beslut att vid beskattning af länet undantaga vissa delar deraf, företrädesvis enligt ordalydelsen städerna, från den andel i beskattningen, som i samma mån faller tyngre på andra delar; landstinget kommer derigenom indirekt att ingripa i de rättigheter, som egentligen böra tillhöra kommunerna. Finnes man sådana undantag behöfliga, har man andra utvägar, som kunna vidtagas vid sådana tillfällen, såsom att bestämma att det och det bidraget lemnas af landstinget, under förbehåll att de och de villkor fullgöras af den eller de kommuner man vill gynna. Ett annat stadgande, som förekommer i nyssnämnde §, hvarigenom landstinget berättigas att under vissa förhållanden antaga hvilka beskattningsgrunder som helst, synes mig äfven kunna leda till ganska betänkliga följder. Det är ej min mening att vid detta tillfälle framställa något yrkande, men jag har ansett det icke vara olämpligt att framhålla, det frågan kan betraktas från olika sidor, och att till protokollet nedlägga detta yttrande, på det att det icke måtte synas som om Första Kammaren enhälligt gifvit sin sanktion åt missförhållanden, som en gång ovilkorligen torde påkalla rättelse.

Herr von Koch: Jag skall börja med samma förklaring, hvarmed den siste talaren slutade, eller att det icke är min mening att här framställa något yrkande i denna riksdagens elfte timma. Jag

har endast begärt ordet för att för framtiden reservera min rätt och för att äfven i min mån bidra dertill, att detta betänkande ej måtte sans phrases af Kammaren bifallas. Redan den omständigheten, att en lag kan gifva anledning till olika tolkning, tror jag berättiga till en lagförändring. Kommunallagarne hafva, särdeles kommunens obegränsade rätt att ingå som aktieegare i jernvägsföretag, blifvit ganska olika förstådda, och utan att vilja uttala något klander mot den höga myndighet, som i sista hand haft rätt att pröfva kommunens beslut i dylika frågor, vågar jag dock påstå, att pluraliteten af de i kommunens angelägenheter röstegande tillerkänts ett öfvertag, som kan blifva för kommunerna vådligt, och jag kan ej neka att derigenom tilldelats kommunalstyrelserna en makt, vida större än jag, och jag tror de fleste med mig, afsågo vid dessa lagars stiftande. Det är nu i både stora och små komuner mycket kif i detta fall. I den kommun jag tillhör blef för någon tid sedan fråga om beviljandet af anslag för jernvägsbyggnad; såsom vid tillfället ej vistande på orten, kunde jag ej öfvervara den stämma, å hvilken frågan skulle afgöras, men skickade en protest med förklarande, att jag för min enskilda del väl vore villig att tillskjuta hvad som begärdes, men ingalunda ansåg, att kommunen i sin helhet, enär flere medlemmar ej hade det minsta gagn utan snarare skada af företaget, borde åläggas att i detsamma deltaga. Detta hjälpte ej, det enskilda intresset var mäktigare och förslaget bifölls. Jag har endast velat nedlägga dessa mina tankar till protokollet; att nu framställa något bestämdt yrkande torde tjena till intet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Lika med de föregående talarne anser äfven jag, att det är af högsta vikt att en förklaring öfver kommunallagarne gifves, till åstadkommande af mera reda och bestämdhet vid deras tillämpning. Den utsträckning af den kommunala myndigheten, som vunnit häfd genom den tillämpning af kommunallagarne, hvilken gjort sig gällande, synes mig icke hafva bort hos Lag-Utskottet framkalla den sangviniska föreställningen, att otydligheterna i lagen skulle genom en fortsatt tillämpning afhjelpas, då man har en ganska rik erfarenhet, gående i motsatt riktning. Må man besinna att den enskilde kommunalmedlemmen i dessa fall med allt sitt blir solidariskt ansvarig för att kommunen fullgör sina förbindelser. Enligt min tanke har tillämpningen af kommunallagarne i förevarande hänseende gått i en för kommunens medlemmar vådlig riktning, och frågan hade varit väl förtjent att Lag-Utskottet derät egnat något mera uppmärksamhet. Jag beklagar för min del att frågan nu kommit till afgörande vid en tidpunkt af riksdagen, då man ej har något annat att göra än att blott uttala sin sorg öfver att ingenting i detta fall nu kan åtgöras.

Herr von Gegerfelt: Ehuru ej något yrkande på afslag å Utskottets betänkande blifvit framställt, kan jag ej undgå att yttra några ord i anledning af de anmärkningar som blifvit deremot framställda, helst siste talaren yttrade sin "sorg" öfver att Utskottet ej framställt något förslag i den riktning han önskade. Jag får i an-

ledning häraf i första rummet fästa uppmärksambeten på, att förra riksdagen tillstyrkte Lag-Utskottet en förklaring af kommunallagarne i detta hänseende, men detta Utskottets betänkande blef då af båda Kamrarne afslaget. Detta var en värre påföljd än det klander, för hvilket Utskottet här nu blifvit gjordt till föremål. Allt beror på hvad åsigt man egentligen har om gagnet af kommunens fria verksamhet, om man såsom princip vill antaga, att kommunen fritt skall få vidtaga åtgärder, som äro för densamma nyttiga eller icke. Nu kan ej nekas, att en jernvägsanläggning kan vara för en kommun af en stor nytta, och för att befrämja eller genomföra ett dylikt företag måste vanligen upptagas ett lån på längre tid, hvilket ej får ske utan Kongl. Maj:ts tillstånd. Det ligger således i Kongl. Maj:ts hand att pröfva, om en ansökning af en kommun att upptaga ett dylikt lån bör bifallas eller ej, och onekligt är att Kongl. Maj:t icke på sista tiden varit lika frikostig med beviljandet af sanktioner derä som under de första tiderna, den s. k. jernvägsfebern grasserade. Att i lagen förbjuda kommunerna att befordra hvarje sådant företag kan jag för min del ej tillstyrka. För öfrigt läser nu något ej kunna vidgoras, då betänkandet redan blifvit af Andra Kammaren godkänt, och skola vi tala blott för att få våra åsikter nedlagda till protokollet, kan det vara nog att åberopa den diskussion som förra riksdagen försiggick i frågan.

Grefve Mörner: Jag tror ej att endast ett sådant åberopande kan vara tillräckligt. Det är en tröst för mig i sorgen att kunna säga, att om man vid förra riksdagen klagade öfver t. ex. att räntegaranti af en kommun blifvit ingången och af Kongl. Maj:t godkänd för en jernväg, som var belägen utom kommunens territorium, hafva vi åtminstone sedermera haft den tillfredsställelsen — om våra protester dertill bidragit vet jag ej — att ett och annat motsatt beslut blifvit af Kongl. Maj:t meddeladt.

Öfverläggningen förklarades slutad och utlåtandet bifölls.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 42, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. förordningen angående grunderna och vilkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864.

Herr Caspersson: Som Herrarne se af det förevarande betänkandet, har jag ej närvarit vid denna frågas afgörande inom Utskottet. Jag har nemligen under någon tid till följd af sjukdom varit förhindrad att deltaga i Utskottets arbeten. Redan från början jag tog kändedom om det framställda förslaget, hade jag emot detsamma vissa betänkligheter, och dessa hafva ej förminskats sedermera. När frågan först behandlades inom Utskottet, hade detsamma nemligen till Riksdagen hemställt om antagandet af s. k. fastighetsböcker, i hvilka skulle antecknas alla sådana afsöndringar, som skulle ega

framtida bestånd. Om detta förslag blifvit af Riksdagen och Kongl. Maj:t antaget, hade hvar och en haft tillfälle att i denna bok försäkra sig om hvilka afsöndringar, som vidlåda hemmannen. Då detta förslag emellertid för närvarande fallit, är det högst angeläget, för att veta hvilka gravationer vidlåda ett hemman, att man håller i helgd de föreskrifter, som äro gifna i 17 § 3 mom. af Förordningen den 6 Augusti 1864 angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring, och som innehåller: "enär, på sätt särskildt finnes föreskrifvet, för alltid afsöndrad jord eller lägenhet skall i Kronans jordebok antecknas, åligger det Konungens Befallningshafvande icke allenast att om verkställighet häraf uti de å lands- och häradskrifvarekontoren förvarade exemplar af jordeboken föranstalta, utan ock att till Kammar-kollegium förhållandet inberätta". För att detta skall kunna förverkligas är det nödvändigt, att kontrakten till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inlemnas, och på det att detta måtte blifva iakttaget, torde vara nödvändigt att för lagfarts erhållande företes bevis om att ett sådant inlemnande skett. All bestämmelse derom saknas i Utskottets betänkande. Ett annat skäl förefinnes dessutom för mig att motsätta mig Utskottets förslag, och detta har tillkommit efter det Utskottets betänkande afgafs, samt har sin grund i det fattade beslutet i afseende å grundskatternas afskrifning. Komma grundskatterna att försvinna, är det gifvet, att afsöndringen lagligen äfven skall befrias från de utskylder, som skola trån densamma såsom andel i hufvudhemmanets grundränta till sistnämnda hemman utgå, och då är det naturligtvis fördelaktigt å ömse sidor att på förhand veta huru stor del af afgälden för den afsöndrade jorden, som bör på samma gång som grundräntorna försvinna, men, äfven om det ej vore så säkert att grundräntorna komma att försvinna, är det en fördel att veta i hvad mån den afsöndrade lägenheten bör deltaga i hufvudhemmanets utskylder. När en sådan jordafsöndring skett för en 20 å 30 år sedan, har förhållandet mellan värdet å hufvudhemmanet och den afsöndrade jorden kunnat undergå ofantliga förändringar. Vanligen afsöndras den sämsta jorden, som får egentligt värde endast genom det arbete, som på densamma nedlagts. Huru omfattande de förbättringar äro, som under loppet af så många år i afseende å jorden vidtagits, kan ej gerna med full rättvisa bestämmas; derföre tror jag, att det vore väl om sådan uppskattning sker genast i samband med afsöndringen, och endast i sådant fall kan den blifva rättvis. Af dessa skäl anhåller jag om afslag å Utskottets betänkande.

Grefve Mörner, Osear. Detta ämne har fordom utgjort föremål för ganska allvarliga och noggranna debatter i denna Kammare, och jag har alltid slutit mig till dem, som ansett, att genom en så beskaffad förändring, som den nu ifrågavarande, ingen nytta skulle beredas hvarken jordegare eller lägenhetsinnehafvare, utan att den snarare skulle leda till att öka villervallan. I formelt afseende har jag en anmärkning mot detta förslag att göra. Utskottet föreslår nemligen:

“att Riksdagen — med uttalande af den åsigt, att den enligt 2 mom. 9 § i Kongl. förordningen den 6 Augusti 1864 på Konungens Befallningshafvande ankommande pröfning af såväl jordafsöndrings storlek som ock beloppet af den derå belöpande afgäld icke erfordras, med mindre egaren eller innehafvaren af det hemman eller den lägenhet, hvarifrån afsöndringen skett, eller ock afsöndringsinnehafvaren den påkallar — måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes utfärda författning om den ändring i nämnda förordning, som häraf föranledes“.

Med all vördnad för 1864 års förordning kan jag dock för min del icke anse, att denna lagstiftningsrätt tillkommer Kongl. Maj:t ensam. Då här är fråga om förvärfvandet af eganderätt till jord, kan jag icke anse, att detta mindre innefattar ett ämne, hvarom det tillkommer både Kongl. Maj:t och Riksdagen att besluta, än stadgandet i Jordabalken angående köp, skifte och gäfva af fast egendom. Enligt min åsigt höra alla dessa stadganden under den lagstiftning, som utöfvas af Konungen och Riksdagen gemensamt. Huru förhållandet i detta fall varit förut, lemnar jag derhän; men derföre att detta förut ensamt af Konungen beslutits, bör det icke ske nu.

Hvad sjelfva saken angår, anser jag, att det är bättre att verkan af ett rättsförhållande pröfvas på förhand, än först sedan en lång tid förflutit, då förhållandena kunna hafva invecklat sig och då de personer, hvilka kanske i 10 å 20 år innehaft sina lägenheter, blifva underkastade tvist och rättegång. Dessa hafva icke varit lagkunniga och hafva trots att deras rätt varit betryggad; men detta förslag skulle blott lända till skada för dem, hvilka man vill bereda gagn.

Beträffande afgälden för dessa afsöndrade lägenheter, har något inträffat, som gör, att frågan kommit på en ny ståndpunkt. Om man nemligen får antaga, att det beslut, som Riksdagen fattat att grundskatterna skola afskrifvas, kommer att af Kongl. Maj:t sanktioneras, finnes icke mera något skäl, hvarför en granskning af afgäldens belopp skall komma i fråga. Jag kan nemligen aldrig förmoda, att de, hvilka röstat för grundskatternas afskrifvande, icke hafva klart genomskådat de konsekvenser, hvartill detta skall leda. För min del kan jag icke tro annat, än att hemmantalets upphäfvande skall blifva en följd deraf, och att alla de servitut, som nu hvila på jorden, skola försvinna. Härigenom skall en fullständig förändring i alla våra kamerala förhållanden uppstå. Jag gjorde mig icke några illusioner; ty jag visste, att om grundskattefrågan skulle gå igenom, hela kameralverket skulle derigenom förändras; och detta stadgande angående jordafsöndring är då af föga värde. På den ståndpunkt saken nu står, förutsatt att Riksdagens beslut om grundskatternas afskrifning vinner Kongl. Maj:ts sanktion, är den här föreslagna skrifvelsen obehöflig; ty det är troligt, att Regeringen i sådant fall sjelf skulle vidtaga denna åtgärd. Skulle åter detta beslut icke vinna Kongl. Maj:ts bifall, är det klart, att Regeringen, som bättre eger förmågan att bedöma nyttan af det stadgande, som nu finnes, icke skall fästa afseende vid denna skrifvelse; men just under denna tid af väntan, då man icke vet, huru det skall gå med dessa grundskatter och jorden åliggande utskylder, tyckes mig, att Riksdagen kunde

intaga en afvaktande ställning. Jag tror därför, att det icke skulle skada, om Riksdagen sparar sig besväret med denna skrifvelse, som kunde vara alldeles öfverflödig, och låter saken tillsvidare bero, till dess man får erfara, huru denna sakens nya ställning kommer att gestalta sig. På grund deraf hemstället jag om afslag på Utskottets betänkande.

Herr von Gegerfelt. Såsom redan är anmärkt, är detta en af de frågor, som årligen återkomma. Vid hvarje riksdag har förslaget i detta afseende blifvit bifallet i Andra Kammaren, men deremot afslaget i denna Kammar. Då man måste medgifva, att denna fråga icke är någon politisk fråga, icke utgör något stridsämne mellan särskilda samhällsklasser och icke har någon gemensamhet med de frågor, som söndra båda Kamrarna, torde man utan fara för missstag få anse, att Andra Kammarens beslut i denna fråga äfven för denna Kammar har något att betyda. För min del kan jag icke annat än dela denna åsigt.

För närvarande är det föreskrifvet, att hvarje, aldrig så liten afsöndring skall utgöra föremål för en undersökning, som ovilkorligen blir dyrbar, om den skall ske riktigt. Då återstår att se till, hvad är den motsvarande förmånen af denna undersökning? Lagen stadgar icke någon påföljd för underlåtenhet att vidtaga en sådan undersökning och uppställer icke ens densamma såsom vilkor för vinnande af lagfart, hvilket dock var stadgad i 1853 års förordning, men nu blifvit borttaget. Emellertid har en, enligt min åsigt, oriktig praxis utbildat sig, att åtskilliga domare vägra lagfart och inteckning, om icke en dylik undersökning föregått. I följd häraf har mången underlåtit att å besittningen förskaffa sig den säkerhet som lagfarten och inteckningen medföra, och detta är skälet till Utskottets förslag. De anmärkningar, som här blifvit framställda, äro desamma, som vid hvarje riksdag framkommit och vid hvarje riksdag blifvit besvarade. Denna gång har likväl tillkommit en ny anmärkning, eller att, sedan Riksdagen beslutit en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t om afskrifning af grundskatterna på 30 å 40 år, vi icke skulle behöfva vidtaga denna förändring, emedan efter nämnda tid alla stadganden om afgäld af jorden skulle hafva förfallit. Jag tror, att jag icke behöfver mer än framhålla detta argument, för att det i och med detsamma skall anses vederlagdt.

Hvad åter beträffar antecknandet i jordeboken af dessa afsöndringar, får jag påpeka, att detta icke är föreskrifvet i afsigt att bereda vederbörande, som vilja köpa fastighet, tillfälle till upplysning, hvilka afsöndringar som finnas, ty i sådant afseende har man lagfarts- och inteckningsprotokollen att tillgå. Fastän vi icke nu fått en fastighetsbok, kunna vi hoppas, att det icke dermed skall dröja länge, och då kan man i denna fastighetsbok få upplysningar om de afsöndringar som skett. Att likväl nu dröja med denna lagförändring, anser jag icke vara skäl, isynnerhet då så få ansökningar hos Konungens Befallningshafvande skett i detta fall. För öfrigt, om man anser nödigt, kan Kongl. Maj:t föreskrifva, för rätt att söka inteckning eller lagfart, att afhandlingen om afsöndringen skall företes hos

Konungens Befallningshafvande för att i jordeboken antecknas; men att derjemte en förmlig undersökning skall ske, kan jag icke anse vara lämpligt. Att afgälden efter 20 år skulle vara svår att bestämma, kan möjligen leda till något högre deltagande i stamhemmanets skatt; men att lagen gör sig till förmyndare för den enskilde, synes mig ej heller lämpligt. Dessutom är det i ytterst få fall som detta inträffar; i de flesta fall nöjer sig vederbörande med skatten, sådan den blifvit föreslagen, och i allmänhet är denna så obetydlig, att om den ärven blefve fördubblad, inverkar det icke något på den afsöndrade lägenhetens värde emot den kostnad, som vid den första upplåtelsen skulle blifva en följd af undersökningen.

Hvad beträffar den anmärkning, som Grefve Mörner framställt, att Kongl. Maj:t icke skulle hafva rätt att utfärda en författning i detta hänseende, vill jag icke inlåta mig närmare derpå. Det torde vara temligen klart, att åtminstone *detta* stadgande i 1864 års förordning är af rent administrativ natur, och då Riksdagen uttalat sina önskingar i denna fråga, tror jag icke, att grundlagen skulle vara för nära träd genom ett sådant sätt att gå tillväga.

Herr Hasselrot. Jag har i Utskottet biträdt detta förslag under förutsättning, att lagen om fastighetsböcker skulle blifva antagen. Såsom Herrarne känna, äro jordafsöndringar af två slag, antingen på viss tid eller för alltid. De törra skola, enligt författningen, intecknas och de sednare lagfaras. Jag har ännu icke hört någon domare, som nekat inteckning af en afsöndring på viss tid, äfven om densamma icke blifvit fastställd af Konungens Befallningshafvande. Deremot äro, såsom den siste talaren anmärkte, meningarne hos domarne olika, huruvida en afsöndring för alltid må kunna lagfaras, utan att fastställelse af densamma skett. För min del har jag i ordningens intresse ansett mig böra neka lagfart, om icke afgälden varit bestämd, och detta endast för att i jordeboken få antecknad, att en sådant afsöndring skett. Det kan nemligen hända, att ett hemman genom en mängd afsöndringar blir så sönderstyckadt, att det knappt finnes något kvar. Har då afsöndringen skett för alltid, kan man icke få någon upplysning derom; hvaremot om den skett på viss tid och blifvit intecknad, man genom gravationsbevis kan derom erhålla upplysning.

I hufvudsaken instämmer jag med den siste talaren och anser, att dessa preventiva åtgärder äro alldeles onödiga; men då icke någon fastighetsbok finnes, bör alltid i jordeboken göras anteckning om skedda afsöndringar; och jag är öfvertygad, att, om denna skrivelse bifalles, Kongl. Maj:t skall derom meddela föreskrift. För min del har jag icke något påstående att göra, utan har blott velat anföra detta, i händelse den föreslagna skrivelsen blir bifallen.

Herr Faxe: Jag är hufvudsakligen förekommen af hvad Herrar Caspersson och Hasselrot yttrat. Jag vill helt och hållet förbise hvad som är stadgadt angående pröfning af såväl jordafsöndringens storlek som ock beloppet af den derpå belöpande afgäld. Detta skulle jag för min del vilja låta falla; men hvad som, enligt min åsigt, är af vigt,

är, att afsöndringar för alltid anmälas hos Konungens Befallningshafvande för anteckning i jordeboken. Det sadas af ordföranden i Utskottet, att det icke finnes föreskrifvet, att lagfart icke får ske förrän sådan anteckning egt rum; men jag tror, att de fleste domare iakttaga att icke meddela lagfart förr än afgälden blifvit fastställd, och detta med skäl; ty huru vill man väl, att en ny egare eller en inteckningshafvare skall få visshet om hvad som verkligen finnes kvar af en egendom, från hvilken afsöndring skett? En enskild person kan möjligen få upplysning härom; men för allmänna verk, inrättningar och hypoteksföreningar är detta snart sagdt omöjligt. Det medgifves, att om en fastigbetsbok blefve införd, skulle behofvet af dessa preventiva åtgärder kunna förfalla; men då detta icke skett, tror jag det är nödvändigt, att det nuvarande stadgandet får kvarstå; och hvad beträffar de kostnader, som följa med en undersökning för denna pröfning, torde de icke vara så betydliga. Hade Utskottet tillstyrkt en skrifvelse till Kongl. Maj:t. så beskaffad, att hos Konungens Befallningshafvande anteckning om afsöndringen skulle ske före lagfarten, hade jag dermed varit fullt belåten; men när Utskottet icke gjort detta eller på något sätt häntydt på en sådan åtgärd, fruktar jag, att Kongl. Maj:t icke af denna skrifvelse får någon anledning att meddela en dylik föreskritt och får derföre yrka afslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 43, i anledning af väckta förslag till ändringar i och tillägg till strafflagen samt gällande bestämmelser om verkställighet af straffarbete och fängelse.

1:sta punkten.

Herr Caspersson: Med åberopande af de åsikter jag uttalat i min reservation, får jag nu endast fästa uppmärksamheten på, att det straff, som lagen upptager under namn af förlust af medborgerligt förtroende, är af den beskaffenhet, att den icke lämpligen kan ådömas under så kort tid som endast ett år. Detta torde vara aldeles axiomatiskt principvidrigt. Om straffet skall verka något på den som är dömd och gifva någon garanti för staten mot den brottslige, är det naturligt, att straffpåföljden måste sättas på längre tid. Att döma till förlust af medborgerligt förtroende på ett år anser jag vara så principvidrigt, att jag icke kan biträda detta förslag utan anhåller om afslag på den nu föredragna punkten.

Herr Hasselrot: Jag vill icke trötta Kammaren med att söka redogöra för min åsigt om det olämpliga och okloka att stämpla en människa för en viss tid såsom brottsling, utan afseende på huru hon under denna tid förhåller sig. Den siste talaren uppgaf, att förlust af medborgerligt förtroende skulle vara ett straff. Deremot får jag protestera; ty det är icke något straff. Det är en straffpåföljd och meningen dermed vid nya strafflagens införande var icke att straffa utan att gifva samhället tillkänna, att den person, hvilken fick denna påföljd sig ådömd, var straffad. Nu är den minsta tiden för förlust af medborgerligt förtroende 5 år; men jag får för min del säga, att jag anser det horribelt och orimligt att om t. ex. en person begår ett brott under så mildrande omständigheter, att det får försonas med två månaders straffarbete, han dock skall stämplas som brottsling i hela fem år och således under hela denna tid vara utsatt för en vanföreljd, som nästan omöjliggör för honom att erhålla tjänst eller arbete, och snart sagdt nödgar honom att gå tillbaka på brottets bana. Jag kan icke tänka annat, än att Kammaren skall bifalla detta förslag, då det är framställt i mensklighetens namn och blifvit biträdt af Utskottets flesta ledamöter.

Herr Fröman: Äfven mig har det förekommit särdeles strängt, att minimum för denna straffpåföljd är bestämd till 5 år; och jag har äfven i den riktningen uttalat mig i min sednaste embetsberättelse. Meningen med ett så högt satt minimum skulle väl vara att lemna den straffade så mycket längre tid att bättra sig, så vida man icke såsom den siste talaren anser, att hela ändamålet med denna straffpåföljd skulle vara den, att låta allmänheten veta, att personen varit straffad. Nu har det emellertid i verkligheten slagit sig så ut, att denna straffpåföljd gjort det nästan omöjligt för den derunder hemfallne att förskaffa sig tjänst, arbete och utkomst, hvarigenom denna påföljd blifvit till sina verkningar svårare än sjelfva bestraffningen. Om nu afsigten varit, att den straffade skulle under tiden förbättras, är det väl ganska svårt att sätta ut någon viss tidpunkt, inom hvilken denna förbättring skall inträffa, synnerligast när det visat sig att straffpåföljden medfört svårighet för den straffade att erhålla arbete och ärlig utkomst, hvarigenom förbättringen just skulle främjas. Det vill synas klart, att ju flera år den straffade på detta sätt får gå, utan att blifva af samhället åter upptagen, desto ringare blifver utsigten till hans förbättring och återgång till samhället.

Hvad är det nu Utskottet föreslagit? Det är egentligen icke någon bestämd föreskrift, att den brottslige skall dömas till ett års förlust af medborgerligt förtroende, utan att latituden utvidgas från ett till tio år, i stället för att den förut varit bestämd från fem till tio år. Det kommer följaktligen i de särskilda fallen att prövas, i hvad mån denna straffpåföljd må inskränkas till sitt minimum eller derutöver utsträckas till flera år, allt som brottets beskaffenhet eller brottslingens ådagalagda sinnesart eller utsigtterna till hans förbättring må föranleda; men att låta denna minimum af fem år kvarstå för straffpåföljden, då minimum för sjelfva straffet kan vara två, tre eller

fyra månader, synes mig, likasom den siste talaren, vara alltför strängt, hvarföre jag tillstyrker bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr von Gegerfelt: Jag befinner mig uti en medelställning emellan de båda föregående talarne; å ena sidan kan jag ej se det "axiomatiskt principvidriga" uti att sätta minimum så lågt som ett år; å den andra kan jag ej finna det vara "horribelt och orimligt", att hafva det bestämdt till fem år. Det är en grundsats, som på sednare tider allmänt gjort sig gällande i kriminallagstiftningen, att nedsätta minimigränsen. Om än en viss längre tid i allmänhet erfordras för att den för vanfrejdande brott dömda må komma i tillfälle att visa så tillförlitliga prof på förbättring att han bör återfå sina genom brottet förlorade medborgerliga rättigheter, så kan likväl undantagsvis brottet vara under sådana omständigheter begånget, att denna tid kan och bör göras ganska kort. Dessutom torde jag få fästa uppmärksamhet derpå, att tiden, enligt Utskottets förslag, komme att beräknas från att det ådömda straffet blifvit till fullo verkställt, under det att, enligt nu gällande lag, beräkningen sker från att straffet tager sin början. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Ändamålet med ifrågavarande straffpåföljd måtte väl vara den att personer skola, genom att visa stadga och ett bättre lefverne under den tid påföljden eger rum, bereda sig rätt att åter få anses som oförvitliga medlemmar af samhället. Att full visshet derom, att en sådan förbättring inträddt, skulle kunna vinnas inom så kort tid som ett år, torde vara en något sanguinisk föreställning, och det torde ligga mera kändedom af den menliga naturen uti det stadgande, som lagen för närvarande innehåller. För öfrigt skulle jag, som ej är någon så särdeles stor vän af hvad jag skulle vilja kalla domarens godtycke, snarare vilja förändra lagen derhän att inskränka, än att utvidga latitudbestämmelserna. Jag vågar tro, att de flesta domare icke hafva tid eller förmåga att intränga i de särskilda individernas sinnesbeskaffenhet med den säkerhet, att det ej hufvudsakligen blir subjektiva grunder, som bestämma de straff de utsätta. Man har sagt, att en förändring vore nödvändig derföre, att den som utsattes för denna straffpåföljd, underkastades så stora svårigheter; jag vill ej neka till, att svårigheterna kunna vara ganska stora, men det måste väl också ovilkorligen erkännas, att de äro störst i början af tillämpningen af straffpåföljden; gör den straffade sig känd för stadga och ordning, blir det väl sedan lättare för honom att försörja sig. Ett afgjordt fel hos Utskottets förslag är att det är otydligt. Skall den brottslige under sjelfva strafftiden vara i åtnjutande af medborgerligt förtroende och förlusten deraf först sedan träffa honom? I den nu gällande lagen finnes ej någon sådan tvetydighet, men Lag-Utskottet har funnit tjenligt att här sammanknyta saker, som ej nu äro sammanbundna; det skall väl vara en redaktionsförbättring, kan jag tro. Jag anhåller om afslag å Utskottets hemställan.

Herr von Koch: Väsentligen af det skäl, att jag anser, att

latitudsystemet bör utvidgas och minimum sättas så lågt som möjligt, tillstyrker jag bifall till förevarande punkt. Det är min erfarenhet, att det knappast är möjligt att förutse alla de mildrande omständigheter, som kunna förekomma vid brotts begående. Det är bättre att straffet sättes lågt af den domstol, som dömer i första hand och som bäst är i tillfälle att bedöma de förmildrande omständigheterna; sättes det der för högt och den dömde till följd deraf i många fall kommer att anlita Konungens benådningsrätt, så förlänges derigenom lidandets tid mer än lagen afser. Jag har ej funnit att, sedan latitudsystemet infördes, detsamma af våra domare illa tillämpats, så vidt man kunnat bedöma af de ändringar, som skett i öfverrätterna. Jag är en vän af ett lågt minimum, såsom jag redan sagt; i en del länder är det betydligt lägre än här föreslagits; det engelska systemet upptager ofantligt låga straffbestämmelser, ända ned till böter af en "farthing". I afseende å Lag-Utskottets förslag, att tillämpningen skulle räknas från slutet af den ådömda strafftiden, tror jag det vara fullt riktigt. Jag tillstyrker således bifall till punkten.

Herr Hasselrot: Jag instämmer helt och hållet med den siste talaren i hans åsigt om latitudsystemet och ett så lågt minimum som möjligt. På samma gång ber jag att få nämna, att det ingalunda har varit till följd af ett misstag utan efter moget beprövande som Lag-Utskottet föreslagit, att förlusten af medborgerligt förtroende skulle börja efter den ådömda strafftiden; så länge den brottslige sitter i fängelse, kan det ju ej komma i fråga att han kan vara i besittning af medborgerligt förtroende. Jag yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra punkten.

§ 2.

Herr von Gegerfelt: Vid förevarande punkt har jag fogat en reservation mot en del af det slut, hvartill Utskottet kommit; jag har biträdt beslutet i afseende å nedsättandet af minimum till två år, men jag har hyst betänkligheter vid att nedsätta maximum trån tio till sex år. En person kan vid nära 18 års ålder vara så utbildad till kropp och själ att han väl är förtjent af ett strängare straff. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att här är fråga om de aldra gröfsta brott, sådana som annars bestraffas med döden eller straffarbete på lifstid. Om en nära adertonårig begår t. ex. öfverlagdt mord på sin far för att få ärfva honom, tror jag ej att rättvisan är tillfredställd om han endast dömes till sex års straffarbete; isynnerhet

isynnerhet om han har en medbrotsling, som är något äldre än 18 år och dömes till döden. Å dessa skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag, men med den förändring att "sex år" utbytes mot "tio år".

Herr Caspersson: Jemte det jag instämmer i hvad den förste talaren yttrat, måste jag gå ännu något längre. Anledningen hvarför lagen nedsatt straffen för yngre personer är den, att de icke anses till förståndet fullt utbildade, ej kunna fullt bedöma brottsligheten eller följderna af en gerning. Men om man nu, såsom lagen och Utskottet, antager att personer i vårt klimat äro fullt utbildade vid femton år, så finnes ej något skäl att för en brottsling, som uppnått denna ålder, nedsätta straffet, — man utgår från en orätt synpunkt, då man antager åldern men icke själsförmögenheterna såsom gräns, der full straffbarhet bör ega rum; det kan nog finnas personer, som vid fyllda 18 år ej äro fullt utbildade, men de blifva det kanske heller aldrig. Om en persons själsförmögenheter äro sådana, att han alls icke eller endast ofullkomligt kan bedöma sina handlingar, då har lagen redan medgifvit straff-frihet eller straffmildring; dessutom kan han blifva föremål för Konungens nåd. Efter mitt förmenande finnes ej någon anledning till en allmän lagbestämmelse om ovilkorlig nedsättning, hvarför jag får yrka afslag å Utskottets förslag i denna del.

Herr Fröman: I allmänhet hyser jag betänklighet mot sådana här partiela förändringar i lagen, och skulle jag därför, då jag till alla delar instämmer i de åsichter, Utskottet uttalat, helst sett att de framställdes i form af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en revision af lagen i dess helhet. Då jag emellertid anser det vara af vigt att dessa åsichter böra ju förr desto hellre öfvergå till lag, vill jag ej fullfölja något påstående i nyss antydda riktning, utan önskar framgång åt Utskottets förslag, dervid jag likväl gerna må förena mig i Herr von Gegerfelts särskilda mening.

Herr von Koch: Liksom jag anser att minimibestämmelsen bör sättas så lågt som möjligt, anser jag, att, för utveckling af latitud-systemet, maximum ej bör sättas alltför lågt, och tror jag att i det fall, Herr von Gegerfelt anförde, den allmänna rättvisan skulle känna sig kränkt med ett så lågt maximum som sex år. Jag yrkar dertöre bifall till hans förslag.

Herr Faxe: För min del skulle jag helst se att man ej gjorde sådana här partiela lagförändringar; men, äfven om jag ej dervid fäster mig, måste jag anmärka mot sista punkten i första momentet, "och må jemväl annat straff, efter omständigheterna, nedsättas under hvad i allmänhet å gerningen följa bort", att den gräns, som derigenom sättes för domaren, synes mig vara mycket obestämd. Hvad andra momentet beträffar, så skulle enligt detta förslag den, som fyllt 14

är men icke 15, kunna få ett högre straff hadanefter än hittills; enligt nu gällande lag är maximum för honom 4 års straffarbete, men enligt Utskottets förslag skulle han kunna få samma straff som den hvilken fyllt 15 år. Jag yrkar afslag på Utskottets hemställan.

Herr von Gegerfelt: Hvad den siste talarens anmärkning beträffar, får jag fästa uppmärksamheten derå, att af den ifrågakända nedsättningen af straff redan finnes enligt nu gällande 2 och 6 §§ af 5 kap. strafflagen. Till de båda derå omförmälda kategorier har Utskottet fogat en tredje, afseende brottslingar mellan 15 och 18 år. De skäl, som gälla för nedsättning af straffet, synas nemligen gemensamma för alla dessa kategorier. Herr Faxes anmärkning, att de som ej fyllt 15 år kunna straffas strängare än efter nu gällande lag, torde ock finnas härigenom besvarad.

Grefve Mörner, Carl Göran: Här är fråga om sådana brott som äro belagda med dödsstraff eller med lifstids straffarbete; Utskottet har föreslagit en nedsättning till 2—6 år och reservanten till 2—10 år. Den som är 17 år och 11 månader skulle således kunna bestraffas med 2 års straffarbete för en gerning, som för den, hvilken är 18 år och en dag, medför efter lagens grunder dödsstraff eller straffarbete på lifstid. Jag tror ej att detta sätt att tillämpa lagen blir tillfredsställande för rättskänslan, och jag kan ej heller finna förändringen af behovet påkallad. Mildrande omständigheter skola ju lika väl för den som är mellan 15 och 18 år som för den hvilken uppnått sistnämnda ålder tagas i betraktande. Då jag dessutom, i likhet med Herr Faxen, ej är någon vän af partiella förändringar, genom hvilka hela systemet i strafflagen så småningom kan på ett beaktligt sätt rubbas, förenar jag mig med honom i yrkandet å afslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen med utbyte af orden *sax år* mot orden *tio år* och dels afslag å paragrafen; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen oförändrad, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på paragrafens antagande med ofvansagde förändring, då svaren utföllo med ja och nej i blandning, samt slutligen proposition på afslag å paragrafen, hvilken proposition jemväl besvarades med blandade ja och nej; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till paragrafen med ofvanberörde ändring änyo blifvit gjord samt med ja och nej i blandning besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Carl Göran, begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 2 § i 2:dra punkten i Lag-Utskottets utlåtande

N:o 43, med den ändring, att orden *sex år* utbytas mot orden *tio år*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås paragrafen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—13.

Nej—17.

§§ 3 och 6.

Herr Caspersson: I enlighet med de åsikter jag förut uttalat måste jag anhålla om afslag äfven på denna punkt.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets förslag afslögs.

3:dje punkten.

Herr Fröman: Mot paragrafens innehåll, såvidt den afser införandet af den förändring, att hvar och en som är dömd till mer än två års straffarbete skall undergå en del af straffet i cell, har jag intet att erinra. Deremot förekommer det mig besynnerligt, att ett stadgande om afdrag i straffet här blifvit intaget. När straffarbetet första gången hos oss infördes såsom straff, var förhållandet att det icke kunde öfverallt verkställas, emedan cellfångelser ej funnos i alla län. Då var det naturligt att något sätt måste utfinnas för att göra strafflidandet någorlunda lika för dem, som sutto i cell, och för dem, som undergingo straffet i gemensamhetsfångelse. Men hvartill ett sådant afdrag nu skall tjena kan jag icke finna, då, såsom jag förmodar, tillräckligt antal celler finnes eller ock anskaffas för de fångar, om hvilka fråga är, så att den föreslagna straffskärpningen kan blifva för dem alla lika. Emellertid anser jag denna omständighet likväl icke böra hindra den föreslagna reformen, men jag hoppas, vid den allmänna revision af lagarne för straffs verkställande, som snart torde förestå, afseende skall fästas på hvad jag nyss antydt, så att under nytt bepröfvande tages den frågan, huruvida dylikt afdrag, som i tillämpningen är förenadt med icke så få svårigheter, hädanefter kan vara af något verkligt behof påkalladt. Jag har således för närvarande intet annat yrkande att framställa än om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Almquist: Behofvet af den föreslagna förändringen motiveras redan tillräckligt deraf, att den mening gjort sig gällande bland

brottslingarne sjelfva, att straffarbete på mera än två år är vida lindrigare än straffarbete i blott 2 år eller derunder, enär det sednare måste undergå i cell. Man erfar icke sällan att förbrytare öka sitt brottmått för att undgå cellstraff, och många domare hafva upplyst mig, att brottslingar uttryckt sin missbelåtenhet då de blifvit dömda till två års straffarbete eller derunder. Redan detta motiverar att en förändring i straffet måste ske.

Hvad afdrag å strafftiden angår skulle äfven jag helst se att sådant icke egde rum, men två skäl tala dock för dess bibehållande. Det ena är, att sådant afdrag nu sker, och det andra, att det icke är så alldeles gifvet att celler finnas att tillgå för alla, som gjort sig skyldiga till cellstraff. Om således för samma brott den ena kommer att undergå straff i cell och den andra icke, så måste något finnas, som utjemnar detta förhållande, ty annars finner den ene sig vara hårdare straffad än den andra. Emellertid, då en revision af författningarne i detta ämne ej torde vara aflägsen, får jag an hålla om bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

4:de punkten.

Grefver Mörner, Carl Göran: Jag tror icke att det är lämpligt att åt Fångvårds-styrelsen uppdraga lagskipning, och det skulle ske genom att antaga en sådan lag som den här föreslagna. Jag an håller således om afslag.

Herr von Koch: Äfven jag instämmer i detta yrkande.

Herr Almquist: Jag har icke önskat att Fångvårds-styrelsen skall få detta uppdrag; men på ett eller annat sätt måste en förändring i nu gällande bestämmelser vidtagas. När en person är dömd till straff, men läkaren säger, att han icke kan genomgå straffet i cell, måste naturligtvis några särskilda åtgärder tillgripas. Enligt nu gällande 1857 års författning får emellertid en fånge, som t. ex. lider af fallandesjuka, icke tagas ur cellen, utan måste fortfarande förvaras der, men en annan fånge sättes att vårda honom. Utom det att straffet härigenom förvandlas, från fängelse i enrum till gemen-samhetsfängelse, är det naturligtvis särdeles olämpligt och skadligt och mot all god ordning och skick stridande, att tvänne fångar till-sammans vistas i en cell. Heldre än att det nuvarande förhållandet skall qvarstå, önskar jag att den föreslagna författningen må an-tagas.

Herr Faxe: Jag erinrar mig icke de stadganden, som i detta hänseende finnas, och om de kuuna föranleda dertill, att en fånge, hvilken läkaren förklarar ej kunna sitta i cell, likväl måste qvar-blifva der. Jag vet dock, att jag gifvit befallning om att flytta en sådan person till sjukrum. Skulle detta icke vara det rätta sättet,

så kan ytterligare förklaring meddelas i administrativ väg, men någon ny kriminalförfattning synes mig icke behövas.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

5:te punkten.

Herr von Gegerfelt: Mot förevarande punkt har jag reserverat mig och kan icke kortare framställa mina åsikter än genom uppläsande af min reservation. Den lyder så: Ej blott från "teoretisk synpunkt" utan äfven i rättvisans praktiska intresse anser jag betänkligt att, såsom Utskottets hemställan i 5:te punkten föranleder, lemna Fångvårds-styrelsen den godtyckliga makt, att i stället för att låta verkställa en genom domstols laga kraftvunna beslut ådömd bestraffning, låta insätta den dömd i särskild anstalt "så långt behovet kräver och vida utöfver den tid som måste bestämmas, derest straffet skulle fullbordas i statens fängelse". Derest en sådan anstalt skulle anses för en straffinrättning, kränktes härigenom den dömdes rätt att efter undergående af ådömda straffet vara från vidare påföljd af brottet fri. Vore den åter en uppfostringsanstalt, så skulle uppdragandet i densamma helt och hållet sakna egenskap af straff. Staten har redan beträdd den i förevarande hänseende enda riktiga vägen, att inrätta för unga förbrytare särskilda fängelser, hvari de kunna undergå en behandling, som med bibehållande af sin egenskap af straff befördrar deras moraliska förbättring; och enligt Utskottets hemställan i 4:de punkten komme att åt vederbörande beredas erforderlig frihet härutinnan.

Ehuru nyssnämnde hemställan blifvit afslagen, anser jag dock fullgiltiga skäl kvarstå, att yrka afslag å Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Fröman: Om Utskottets förslag verkligen innehölle det stadgande, som den siste talaren upprepat, nemligen att förbrytare under 18 år skulle insättas på de föreslagna inrättningarna, "vida utöfver den tid som måste bestämmas derest straffet skulle fullbordas i statens fängelse", så skulle jag hysa betänklighet mot förslagets antagande, såsom obehörigen ingående i detaljbestämmelser, men nämnda stadgande omförmåles blott i motionen och här är endast fråga om en anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande denna angelägenhet, hvilken stora vigt troligen för de fleste af Kammarrens ledamöter är känd genom de här flera gånger omförmälda exemplen från andra länder, der man medelst sådana inrättningar lyckats vinna fördelaktiga resultat i afseende på unga brottslingars moraliska förbättring.

Den siste talaren yttrar vidare, att för nu ifrågavarande behof redan vore sörjdt och att staten beträdd den riktiga vägen genom att för unga förbrytare inrätta särskilda fängelser. Jag vet icke hvad han härmed åsyftar. Så vidt jag har mig bekant, finnes icke i vårt

land sådana särskilda fängelser. det är endast fråga om att uti straff-fängelset vid Göteborg skulle företrädesvis unga förbrytare förvaras, och det egentliga ändamålet härmed är knappast något annat än att afhålla dem från den besmittelse, som åtföljer ungdomen med gamla, förhärdade brottslingar. Det är likväl något annat som Utskottet åsyftat med sin anhållan. Utskottet förordar sådana anstalters inrättande, som finnas i Frankrike och Belgien, der unga förbrytare mottagas och användas till jordbruks- och trädgårdsarbete eller andra sysselsättningar i fria luften. De unga förbrytarna hållas der icke instängda i ett fängelse, för att bevaras från skadlig inverkan af äldre fångar, utan man arbetar positivt på de ungas uppfostran och förbättring. Sådana anstalter synas mig vara af behöfvat synnerligen påkallade i vårt land, med dess jemförelsevis stora antal af unga förbrytare, och jag anhåller derfore om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Hufvudsakligen på de af den siste talaren anförda skäl tillstyrker äfven jag bifall till Utskottets förslag, isynnerhet som jag tror, att reservantens väsendtligaste skäl, nemligen att Fångvårds-styrelsen derigenom skulle få en arbiträr makt, bortfallit genom Kammarens afslag på 4:de punkten. För öfrigt är, såsom den siste talaren anmärkte, här endast fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning i frågan. För 30 år sedan har jag i de stora kulturstaterna sett de förträffliga följderna af sådana anstalter, som Utskottet här åsyftat. Fångvårds-styrelsen har också fastat uppmärksamheten på behöfvat af dylika inrättningar och jag tror icke, att, när fråga är om att erhålla ett förslag i en god syftning, man bör qväfva detta förslag, om ordalagen också äro mindre lyckligt valda, hvilket jag likväl för min del ej här kan finna.

Herr Caspersson: Då jag motsatte mig den föreslagna nedsättningen i straff för dem, som icke fyllt 18 år, gjorde jag det af det skäl, att jag ansåg dem vara fullt utbildade till förståndet, men, om de ock äro det, så hafva de likväl böjligare sinnen och man kan hysa hopp om deras förbättring. Ar så händelsen, tror jag att det är statens skyldighet att göra straffet sådant, att det om möjligt kan leda till förbättring. Här är icke fråga om att lemna Fångvårds-styrelsen en godtycklig makt, utan om en lagförändring. Icke heller är afsigten att upphäfva straffet eller utan skäl förlänga det. Utskottets mening har varit, att kombinera ett straff och en uppfostran. I samma mån fängelset blifver lindrigare och större frihet medgifves, i samma mån bör straffet utsträckas i tiden, d. v. s. då straffet kvalitativt minskas, bör det ökas kvantitativt. Utskottet har dock ansett sig ej böra ingå i detaljer, utan blott angifvit den syftning, det ansett vara den önskliga, och i Utskottets beräkning har jemväl ingått, att det ej blifver lätt för staten att åstadkomma det tillräckliga antalet straffanstalter, utan att det vore väl om möjlighet bereddes att äfven taga enskilda personers medverkan i anspråk. Detta kan naturligtvis icke ske utan särskild tillsyn och kontroll, och äfven i detta afseende har Utskottet trott utredning böra begäras af regeringen. På dessa skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Jag ber att få anmärka, att om Kammaren godkänner 5:te punkten, så godkänner den äfven, så vida icke ett särskildt undantag göres, Utskottets motiv till samma punkt, och hvad som isynnerhet deri stöter mig är den förblandning af straffens och uppfostrans begrepp, som der göres. Sedan lagen uppdragit en bestämd gräns för den kriminela straffbarhetsåldern, bör man äfven noga fasthålla vid denna gräns och skilja mellan äga och straff. Utskottets förslag går ut på att domstolen skall döma till straffarbete på en viss tid, men att derefter en administrativ myndighet skall kunna bestämma tiden för den unge förbrytarens vistelse i förbättringsanstalten så lång den behöfves. Detta anser jag vara en begrepps-förvillelse. Deremot bör staten åstadkomma sådana fängelser, att de unga brottslingarne der icke försämras genom umgänget med de äldre, utan att straffet länder till förbättring. Men jag vill icke att ett af domstol ådömdt straff må kunna i administrativ väg undergå någon förändring.

Friherre Nordenfalk: Jag anhåller att få förena mig med dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag. Inom Utskottet upplystes, att en förbättringsanstalt för unga brottslingar i likhet med de inom utlandet befintliga skulle vara i fråga att här inrättas, men att en förändring i strafflagen förut måste vidtagas. Hade nu Utskottet utan vidare erfarenhet direkte formulerat ett sådant ändringsförslag, skulle jag troligen ej ansett mig böra biträda ett sådant beslut, men då här blott är fråga om att draga denna viktiga fråga under Kongl. Maj:ts pröfning, tror jag att Kammaren utan all fara kan bifalla Utskottets förslag.

Den siste talarens yttrande derom, att Kammaren genom ett bifall till Utskottets förslag skulle godkänna Utskottets motiv, tror jag ej vara riktigt. För min del har jag aldrig hört proposition på antagande af motiven till en hemställan.

Herr Almquist: I likhet med Lag-Utskottets ordförande anser jag det icke vara lämpligt, att en administrativ myndighet skulle kunna blifva befogad att göra någon ändring i en domstols utslag och förlänga strafftiden. Jag har också föreställt mig att, om frågan hänskjutes till Kongl. Maj:t, förslag till ändring i strafflagen kommer att framläggas i den riktning, att olika strafftid bestämmes för dem som dömas till fängelse och dem som förflyttas till en arbetsanstalt. Så har tillgått i Frankrike, der för några år sedan allt straffarbete för unga brottslingar under en viss ålder upphäfdes och stadgades att sådana i stället skola intagas i en colonie pénitentiaire, der de skola vistas under en af domstol bestämd tid. Deremot kan jag icke instämma med Lag-Utskottets ordförande deri, att det är så nödvändigt att skilja straff från uppfostran, att icke i straffet kan på behörigt sätt inläggas en verklig uppfostran. Detta tror jag så mycket heldre kunna ske, som jag personligen varit i tillfälle att erfara de fördelaktiga verkningarne af de af mig nyss omnämnda, i Frankrike inrättade förbättringsanstalterna. Af de unga förbrytare, som der nu intagas, och af hvilka, då de förr insattes i La Roquette, 75 procent

återfölla och blefvo brottslingar, återfalla nu icke mera än sex procent. Detta tyckes bevisa att en verklig uppfostran kan åstadkommas, men man fordrar äfven der att de unga förbrytarna, oberoende af det brott de begått, skola vistas åtminstone fem år inom inrättningen. Jag tror, att Utskottet beträddt den rätta vägen, då det föreslagit att öfverlemna den viktiga frågan till Kongl. Maj:ts pröfning, och jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr Faxé: Jag skulle icke vilja så mycket motsätta mig detta förslag, om jag icke hade den erfarenheten, att Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t och begär vissa förslag, men då dessa förslag komma från Kongl. Maj:t, åtföljda af kostnadsberäkningar, säger Riksdagen vanligen nej. Jag befärrar att detsamma kommer att inträffa äfven i detta fall, och jag anser för min del det icke vara skäl att ständigt ingå till regeringen med uppmaningar, som aldrig hafva någon följd.

Af den siste talarens yttrande tycktes framgå, att den ifrågasatta upptuktelsen dock skulle sträckas öfver den lagligen ådömda strafftiden, ty, sade han, under 5 år är det icke värdt att hålla de unga brottslingarne i dylika anstalter. Följden häraf skulle då också blifva den, att en administrativ myndighet komme att förlänga straffet utöfver den tid, till hvilken domaren bestämt detsamma.

Jag yrkar afslag.

Herr Almquist: Min mening var, när jag förra gången hade ordet, att uttrycka, det icke en administrativ myndighet utan domstolen borde bestämma när en brottsling skulle intagas i en dylik inrättning, hvarom här är fråga, och huru lång tid han der skulle qvarhållas. Den tid kan vara mycket olika — i Frankrike ända till 21 års ålder — som är erforderlig för att en ung brottsling skall kunna vinna den stadga, att han såsom en nyttig medborgare kan utgå i lifvet.

Herr von Koch: Det förundrar mig verkligen, att min gamle vän Herr Faxé har yrkat afslag på detta förslag. Jag kan icke förstå detta annorlunda än att han, som var justitiekansler på en tid, då denne embetsman icke plögade resa omkring så mycket och besöka fängelserna, icke så noga känner allt det elände, som är en följd deraf, att barn instängas i fängelserna tillsammans med äldre brottslingar. Jag tror, att alla, som på stället tagit notis om huru det verkligen står till i detta afseende så väl inom vårt land som utomlands, lifigt önska en reform sådan som den föreslagna. Huru stor kostnaden skulle blifva är svårt att säga, äfven om korrektionen icke skulle omfatta någon längre tid, en fråga hvarpå jag nu icke vill inlåta mig, ty man har ännu icke fullt klart för sig, huruvida ett minimum af 5 år bör bestämmas, eller huruvida korrektionstiden bör räckta till 21 års ålder. Innan detta kan bestämmas böra undersökningar ske, och man har också väckt motion om beviljande af anslag för att skicka ut personer att taga kännedom om hithörande förhållanden. Jag vill nämna, att kostnaderna för de anstalter, jag varit i tillfälle att besöka redan för 30 år sedan, icke voro så särdeles

stora. De unga förbrytarna sysselsattes med jordbruk och annat arbete, och hvad t. ex. Mettraye beträffar, så är det egentligen en enskild inrättning med understöd från staten och ställd under dess kontroll. De som emellertid varit i tillfälle att iakttaga den ofantligt stora skillnaden mellan de pariserpojkar, som vistas i det fängelse för unga brottslingar, som finnes inom Paris, och dem, som uppehållit sig några år vid Mettraye, kunna icke annat än i mensklighetens namn prisa denna anstalt och önska, att sådana måtte inrättas äfven på andra ställen. Om jag icke minnes orätt, har redan Konung Oscar i sin skrift antydt nödvändigheten af att inrätta dylika anstalter för unga förbrytare, och jag tror äfven, att alla de, som något närmare sysselsatt sig med fängvården, anse att något i den föreslagna syftningen bör åtgöras.

Jag anhåller på det enträgnaste, att Kammaren måtte bifalla detta förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

6:te punkten.

Bifölls.

Anmaldes och bordlades Särskilda Utskottets memorial:

N:o 4, i anledning af återförvisning af 4:de punkten i Utskottets memorial N:o 3; samt

N:o 5, angående aflöning åt dess tjenstemän och vaktbetjente.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att de i dag första gången bordlagda ärenden skulle sättas främst bland målen å föredragningslistan till nästa sammanträde; hvilket bifölls.

Justerades 3 protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. ¼4 e. m.

In tidem
O. Brakel